

1990'LI YILLARDA SENDİKAL EYLEMLERİYLE DİSK

Sebiha Kablay*

GİRİŞ

Endüstri Devriminin yarattığı kurumlar olarak sendikalar doğumlarından itibaren çalışanların çalışma koşullarını iyileştirme çabası içinde olmuştur. Bu anlamda ücret, çalışma saatleri, çalışma ortamı ile ilgili konular sendikaların en önemli mücadele alanını oluşturmuştur. Hatta zamanla sendikaların toplum ve sınıf için mücadele amacı yerine sadece ücret sendikacılığı yapmaları eleştirilere neden olurken sendikacılık anlayışındaki değişimler çoğu zaman farklı sendikal yapıların ortaya çıkmasına da neden olmuştur..

Ülkemizde 1946 yılında sendika yasağının kalkması ve 1947 yılında da sendikalarla ilgili ilk yasanın çıkması ile sendikalaşma süreci hız kazanmış, hatta 1952 yılında ilk işçi konfederasyonu olarak Türk-İş kurulmuştur. Türk-İş'in kimi politikaları, farklı sendikacılık anlayışa sahip sendikaların Türk-İş'ten kopmasına ve 13 Şubat 1967 tarihinde DİSK'in¹ kurulmasına neden olmuştur. Mahiroğulları (2005: 190) DİSK'in Türk sendikacılık hareketinde mesleki/ekonomik sendikacılık anlayışına doktriner bir boyut kazandırdığını ileri sürmektedir. Bunun kanıtlarını ise Konfederasyonun kuruluş aşamasında hazırlanan "Türk-İş Üyeliğinden Ayrılma Hakkında Rapor"da, "DİSK'in Kuruluşu Hakkında Rapor"da, DİSK Tüzüğünde, örgütün felsefi eğiliminde, çalışma stratejilerinde, amaçlarında yani Türk-İş'e göre sendikacılık anlayışındaki farklılıklarda bulmakta ve DİSK'in yaptığı sendikacılığı "sınıf sendikacılığı" olarak adlandırmaktadır. DİSK'in kurulmasında etken olan Türk-İş'e ilişkin eleştiriler dört başlık altında toplanmaktadır. Bunlar; partiler üstü politikalar, alınan yardımlar (özellikle Amerikan kökenli yardımlar), eğitim programları (yine Amerikan sistemine göre verilen eğitimler), sermaye ve hükü-

* Yrd. Doç. Dr., Ordu Üniversitesi, Ünye İ.İ.B.F.

1 DİSK'in kurucuları: Türkiye Maden-İş (adına Kemal Türkler), Lastik-İş (adına Rıza Kuas), Basın-İş (adına İbrahim Güzelce), Türkiye Gıda-İş (adına Kemal Nebioğlu) ve Türk-Maden-İş'tir (adına Mehmet Alpdündar). Bu sendikalardan Türkiye Gıda-İş öncesinde bağımsızken, diğerleri Türk-İş üyesidir (Türkiye Sendikacılık Ansiklopedisi: 1998).

metlerin çıkarlarına uygun sendikacılık anlayışıdır (Ulukan/Müftüoğlu, 2004).

DİSK Kuruluş Bildirgesi ve Ana Tüzüğü'nün daha başlangıcında devrimcilik ile ne anlaşıldığı "Biz devrimciliği; bugünkü tutucu, gerici, ekonomik, sosyal, politik ilişkilerin Anayasa uyarınca değiştirilmesi ve Anayasa ilkelerinin hayata uygulanması anlamında anlıyoruz" şeklinde ifade edilmektedir. Kuruluş Bildirgesi'nde "Türk işçi sınıfının tüm çıkarları, hakları ve özgürlükleri ve de onuru için" bir araya geldiği belirtilerek sendikal mücadelenin aslında sınıf temelli yapılabacağı ifade edilmektedir. Bildirgenin ilerleyen bölümlerinde de sadece işçileri değil "her türlü dar gelirli (ve) yoksul kimselerin" de özne olarak görüldüğü ve bunların korunmasının yolunun da Anayasanın eksiksiz uygulanması olduğu; çünkü "egemen sınıflar"ın Anayasanın sarsaklanmasında yararları olduğu belirtilmektedir. İşçilerin mücadelede başarılı olabilmelerinin koşulu da "işçilerin devrimci öz kazanması" olarak görülmektedir. Beslenme, barınma, sağlık, eğitim, çalışma hayatı, milli gelirin adaletli bölüşümü, vergi adaleti, işçi ücretleri, milli borçtan kurtulma, teşkilatlanma konularında çözüm yolları da bu perspektifle Bildirgede çizilmektedir. Tüzükte de amaçlara ulaşmanın yolunun "emekten yana, emekçilerin yönetim ve denetimine doğrudan doğruya katıldığı planlı bir devletçilik sistemi" olduğu belirtilmiştir (eski.disk.org.tr). Bu temel belgelerde de görüldüğü gibi DİSK sendikal mücadelede sınıf mücadelesini yöntem olarak belirlerken sadece işçi sınıfı için değil toplumun tüm yoksul ve ezilen kesimleri için mücadeleyi gerekli görmekte bu anlamda da diğer sendikal yapılardan farklılaşmaktadır.

Sınıf sendikacılığı anlayışı ile DİSK ekonomik, sosyal, ideolojik mücadelesini sürdürürken kimi zaman seçimlerde üyeleri adına bazı partileri destekleme kararı vererek siyasal alanda da etki yaratmaya çalışmıştır. Örneğin 1969 seçimlerinde TİP'i desteklemiş, 1973 ve 1977 seçimlerinde ise CHP'yi destekleme kararı vermiştir (Koray, 2000: 128). 1960'lı yıllarda keskinleşen sınıf mücadelesinde siyasal örgüt olarak TİP, sendikal örgüt olarak da DİSK öne çıkmıştır (Akalin, 1995). DİSK Türkiye'de ilk defa sendikal bir kuruluş olarak kitlesel şekilde işçilerin bir sınıf olarak siyasal mücadele hakkını geniş boyutta savunmuş (Pekin, 1987) ve devlet sendikacılığı anlayışına bir seçenek yaratmıştır (Beşeli, 2002).

1970'li yıllarda gerek çalışma hayatına ilişkin gerekse de toplumsalın diğer alanlarındaki mücadeleleri DİSK'in çeşitli kesimlerden tepki almasına neden olmuştur. 274 sayılı Sendikalar Kanunu'nun birçok maddesini değiştiren 1317 sayılı Kanun aslında DİSK'i hedef alan uygulamalardan birisidir. Türk sendikal hayatını etkileyen yasanın çıkarılmasını Türk-İş desteklerken DİSK karşı çıkmıştır (Tokol, 2005; Işıklı 2003b; Beşeli, 2002). Hatta yasanın hazırlanışı sırasında Türk-İş'in DİSK'i "kızıl sendika" olarak nitelendirilmesi iki konfederasyon arasındaki

sendikal anlayış ve çizginin farklılaşmasını iyice belirginleştirmiştir (Güzel, 1996: 222). Yasanın çıkarılmasını önlemek için DİSK'in düzenlediği 15-16 Haziran (1970) Direnişi, siyasi grev olmasının yanında onbinlerce işçinin kitlesel katılımına sahne olmuş, grev, gösteri, yürüyüş ve mitingleri de içeren geniş kapsamlı bir eylem olarak da Türk sendikal hayatındaki önemli eylemler arasına girmiştir. Hatta olaylar nedeniyle sıkıyönetim ilan edilmiş, DİSK yöneticileri tutuklanarak, çok sayıda DİSK'li işten çıkarılmıştır (Arınır/ Öztürk, 1976; akt. Çelik, 2012). DİSK'in Türk işçi hareketi açısından öncülüğü ve eylemliliği 1980 askeri darbesi ile cezalandırılarak faaliyetleri durdurulmuştur.

Türk çalışma hayatı ile ilgili yazında genellikle 1980 sonrası dönem yasaklayıcı ve teferruatçı bir dönem olarak tanımlanmasına (Tuncay, 2010) rağmen Yazıcı'nın (2010: 18) 1983 sonrası süreci işçi hareketi açısından "altın bir süreç" olarak tanımladığını görüyoruz. Bunun nedeni olarak da soğuk savaş kültürünün tasfiye olması, yerleşik siyasi anlayışların gerilemesi, ekonomik sorunların da etkisi ile 1987 yılında başlayan yeni işçi hareketinin her şey için yeniden ve sağlıklı bir başlangıç oluşturma olanağı yaratması olarak gösterilmektedir. Güzel (1996) ise bu dönemi yeni düzenlemelerin DİSK türü bir sendikacılığın bir daha oluşmaması için tüm yasal önlemlerin alındığı bir dönem olarak görmektedir. "DİSK'in susturulmasıyla... iktidar, işveren ve klasik siyasi partilerden bağımsız bir sendikacılık susturulmak istenmiştir." Gerçekten de hiç kuşku yok ki söz edilen yıllar kimi sendikaların faaliyetlerinin durdurulduğu ve kimi sendikacıların da yıllarca hapsedildiği yıllar olarak aslında oldukça sıkıntılı yıllardır.

Faaliyetleri durdurulan DİSK ancak 19-22 Ocak 1992 tarihinde yaptığı 8. Genel Kurul ile yeniden sendikal alana dönebilmiştir.² Ancak bu yeni dönemde DİSK'in eski sendikacılık anlayışında değişim yaşandığı ileri sürülmektedir. Yazıcı (2010: 139) bunu ideolojik olarak kendini sınıf sendikacılığı noktasında tanımlayan eski DİSK'in inkarı anlamına gelmek şeklinde tanımlamaktadır. 1992 yılında Ören Toplantısında DİSK'in geçmiş dönemdeki örgütlenme anlayışı, mücade-

2 12 Eylül askeri müdahalesi sonrası kurulan Milli Güvenlik Konseyi 7 numaralı bildiriyle DİSK ve bağlı sendikalarının faaliyetini durdurarak bu kuruluşların taşınır ve taşınmaz mallarıyla nakitlerine el koymuş yönetimini kayyıma vermiştir. Bu süreçte Maden-İş ve Bank-Sen'in yöneticileri yurtdışına çıkmış, diğer DİSK ve DİSK sendikalarının yöneticileri tutuklanarak 52'si hakkında "anayasal düzeni yıkmaya teşebbüs" iddiasıyla TCK'nin 146. maddesine dayanarak idam talebiyle dava açılmıştır. Faaliyetleri durdurulan DİSK ve sendikaların kapatılmasına ilişkin mahkeme kararına ilişkin karara itiraz edilmiş, kararı inceleyen Askeri Yargıtay 1991'de bu kararın kaldırılmasına ve yöneticilerin beraatına karar vermiştir (Türkiye Sendikacılık Ansiklopedisi: 1998).

leci sınıfsal kimlik ve sendikacılık modelini sürdürmesi görüşünün yanı sıra değişen dünyada işçi işveren ilişkilerinde yeni bir anlayış gerekliliğini savunan “çağdaş sendikacılık görüşü” arasında tartışmalar çıkmıştır. Tartışmalar sonucu ikinci görüş ağırlık kazanmış DİSK’in değişen ekonomik, sosyal ve siyasal ortama uygun yeni politikalar belirlenmeye başlanmıştır. Bu DİSK’in 1980 öncesi diğer sendikalar ve konfederasyonlara karşı duruşunu da etkilemiştir. Ancak hala DİSK sınıf sendikacılığı anlayışını sürdürmekte, sendikal mücadeleyi ekonomik, siyasal, ideolojik mücadele ile bütün olarak görmek ve bağımsız bir kuruluş olduğunu vurgulanmaktadır (Tokol, 2005). Çağdaş sendikacılık anlayışı, DİSK’in kuruluşunda kabul ettiği “sınıf mücadelesi temelinde toplumu dönüştürme” amacının yerine “sınıfların bir arada özgürce birlikte yaşamasını” esas alan bir anlayıştır (Uygur, 1993: 192). 1970’li yıllarda konfederasyonlar arasındaki görüş ayrılıkları, yetki mücadeleleri gibi nedenler ortak hareket edilmesini engellemiştir (Tokol, 1994). DİSK’in ikinci döneminde özellikle diğer sendikal örgütlere karşı bakışının değişmesi bu dönemde düzenleyeceği bazı eylemleri etkilemiş ve pek çok ortak eylem ve kampanyaya imza atmasına da neden olmuştur.

Bu çalışmada DİSK’in yeniden faaliyete başladığı 1992 yılından itibaren 10 yıllık süreçteki eylemleri incelenmiştir. 1992’den 2002’ye on yıllık dönemin incelenmesinde iki neden ön plana geçmiştir. Bunlardan ilki makalenin hacmi ile ilgili kısıtlamadır. Diğer ve asıl önemli gerekçe ise 2001 yılında yaşanan ekonomik kriz ve iktidar değişikliğinin çalışma hayatına etkisinin ayrı bir incelenmeyi gerektirmesidir. Bu dönem neoliberal politikaların iyice hız kazandığı ve çalışma hayatını düzenleyen başlıca düzenlemelerin de değiştiği bir dönem olma özelliğine de sahiptir.

Çalışmada eylemler incelenirken 1 Mayıs eylemleri, kampanya şeklinde yürütülen eylemler ve diğer tekil eylemler şeklinde bir sınıflama yapılmıştır.

SENDİKAL EYLEMLER

Sendikaların eylemleri çeşitli şekillerde gruplanabilir. Bu sınıflamalardan ilki grev ve grev dışı eylemler olarak yapılabilir. Çünkü grev çalışanların işverene karşı üretimden gelen güçlerini kullandıkları en önemli eylem türü olarak karşımıza çıkmaktadır. Grev kavramı da kendi içinde menfaat grevi, hak grevi, siyasal grev, ekonomik grev, genel grev, sempati grevi ve dayanışma grevi gibi gruplara ayrılabilir.

Grev dışı eylemler ise üretimi doğrudan etkileyen ve üretimi doğrudan etkilemeyen eylemler olarak ikiye ayrılabilir. Direniş, işi yavaşlatma, toplu viziteye çıkma, fazla mesaiye kalmama gibi eylemler üretimi doğrudan etkilerken; miting

ve toplantılar, gösteri ve yürüyüşler, servis araçlarına binmeden yürüme, yalınayak yürüme, işyerini terk etmeme, açlık grevi, yemek boykotu, dilekçe verme, ücret fişlerini işveren veya yetkililere gönderme, telgraf çekme, toplu iş sözleşmesi dışı ödemeleri reddetme, törene katılmama, alkışlama, sakal bırakma, korna çalma, kefenli basın toplantısı düzenleme (Koç, 1989: 67-84), saç veya bıyık kazıtma, belden yukarısı açık çalışma, eş boşama, vatandaşlıktan çıkma dilekçesi verme, birlikte bir tepe ya da dağa çıkma (TSA, 1998: 418) gibi eylemler de üretimi doğrudan etkilemeyen eylemlere örnek olarak verilebilir.

Sendikal eylemler aktif ve pasif eylemler olarak da gruplandırılabilir. Grev, iş bırakma, işi yavaşlatma, işyerinde çalışmadan oturma, miting, yürüyüş, aktif eylemler olarak; sakal bırakma, saç ve bıyık kazıtma, belden yukarısı veya ayakları çıplak çalışma, konuşmadan çalışma, toplu viziteye çıkma, yemek boykotu, maaş bordrosu yakma gibi eylemler pasif eylemlere örnek olarak verilebilir (TSA, 1998: 418).

Sendikal eylemler ülkenin yasal düzenlemelerine bağlı olarak yasal eylemler ve yasa dışı eylemler şeklinde de sınıflandırılabilir. Ancak burada yasallık ile meşruluğu birbirinden ayırmak gerekmektedir. Örneğin ülkemizde yasadışı olmasına rağmen pek çok eylem çağdaş ülkelerde yasal ve meşrudur. Genel grev buna örnek olarak verilebilir (Koç, 1989: 58).³

Sendikal eylemlerin bazıları kitlesel bazıları ise bireysel ya da bir grup çalışan tarafından yapılabilmektedir. Ancak kimi zaman bireysel başlayan eylemlerin kitle tarafından desteklenmesi ile eylem kitlesel eyleme dönüşebilir. Eylemler sendikalar ve üst kuruluşlarınca düzenlenebileceği gibi bazı eylemlerin bu örgütlerin dışında hatta kimi zaman bu örgütlere karşı yapılabilmesi de mümkündür. Ancak kendiliğinden gelişen eylemlerde siyasal içerik ve siyasal örgütlülük genellikle zayıf olmakta ve başarı şansları düşmektedir. Yapılan eylemlerin başarılılığı hem sonuçları ile hem de eyleme katılım oranı ile değerlendirilebilmektedir (Koç, 1989).

Sendikal eylemler içinde en etkili yöntem şüphesiz grevdir. Grevin temel nedeni kapitalist toplumlarda üretim sürecinde farklı konumdaki "emeğin satıcı ve

3 Ülkemizde özellikle 1980 sonrası çalışma hayatını düzenleyen yasalar kısıtlayıcı şekilde hazırlanmış olduğundan pek çok meşru hakkın yasalarda engellendiği görülmektedir. Hatta onaylanan çeşitli uluslararası sözleşmelere rağmen ulusal yasalar bu sözleşmelere uygun hale getirilmekte Anayasal yükümlülük olmasına rağmen (90. madde) pek çok zaman mahkemeler de bu düzenlemelere dikkat etmeyebilmektedir. Yasalar hazırlanırken de uluslararası mevzuata uygunluk açısından hassas davranılmamaktadır.

alıcıları arasındaki çıkar çelişkisi”dir. Yani sınıflar arasındaki çıkar çatışması grevin altında yatan ana nedendir. Bu ana neden yanında grevin gerçekleşme nedenleri olarak çalışma ilişkilerinde işçi ve işveren tarafınca uyumsuzluk için gösterilen nedenlerdir. Bunlardan başlıca nedenleri ücret, çalışma süreleri, istihdam sorunları, disiplin uygulamaları vb. oluşturmaktadır (Makal, 1987). Grev “bağımlı çalışanların, işveren veya işveren kurumundaki kurum veya siyasal otoriteden taleplerini elde etmek için üretimi durdurup işi bırakmaları” (Keskinoğlu, 1998a: 489) şeklinde tanımlanabilir.⁴ Yasalara göre yasal grev tanımı değişebilir. Talas’a göre (1983) grev “çalışma koşullarını kendi lehlerine değiştirmek ve yeni haklar ve menfaatler sağlamak amacı ile işçilerin çoğunun önceden aralarında karar vermek suretiyle bir işyerlerinde ya da işkolunda belirli ya da belirsiz bir süre için çalışmaya son vermeleri durumudur.” Talas’ın grevin unsurlarında belirttiği gibi grev genellikle bir çıkar ya da hak uyumsuzluğunu yansıtır. Bu nedenle sadece çıkar uyumsuzluğunda yapılan grevi yasal grev sayan ülkelerde grev hakkının önemli derecede kısıtlandığı ileri sürülebilir.

Ülkemizde 1909 tarihli Tatil-i Eşgal Kanunu uzlaştırma aşamasından sonra grev yapma özgürlüğü sistemini getirmiş, ancak sendikal örgütlenmeyi yasaklayarak (sonrasında bu yasak İş Kanunu ve Cemiyetler Kanunu ile de sürdürülmüştür) grev eylemlerinin baştan başarısız olmasına da neden olmuştur. 1946-1960 arasında da sendikal örgütlenme ve toplu pazarlık hakkının hukuksal olarak varlık kazanmasına rağmen, grev yasağının olması bu sefer diğer hakların işlevsel kullanılmasına engel olmuştur. Sendikal örgütlenme hakkı, toplu pazarlık hakkı ve grev hakkının birlikte var olması bu hakların gerçek anlamda kullanılmasını sağlar. Türkiye’de bu üç kurum ancak 1960’lı yıllardan sonra birlikte var olmuştur. 1960 öncesi bazı kurumların var olamaması diğerlerini de işlevsiz kılmıştır (Makal, 2004). Özellikle de 1980’lerden sonra her alanda uygulamaya konulan neoliberal politikalar çalışanların pek çok hakkını tırpanlarken mevcut hakların korunması sendikalar için önemli bir eylemlilik nedeni olmuştur. Doktrinde de hak grevinin Anayasa’da belirtilmediği için yasak olduğunu ileri sürenler olduğu gibi Anayasa’nın hak grevini açıkça yasaklamadığı bu nedenle hak grevinin Anayasa’ya aykırı olmadığı yönünde tartışmalar bulunmaktadır (Küpeli/ Ürtiş, 1996).

4 Sözcük dilimize Fransızcadan geçmiştir. Fransızcada grev sözcüğü (la grève) deniz veya akarsu kenarındaki kumsal anlamındadır. Paris’te Sen Nehri kenarında bulunan Grev Meydanı (La Place de la Grève) bir zamanlar işçilerin toplandığı bir alandır ve iş arayanlar, topluca işi bırakanlar burada toplandığından günümüzdeki anlamıyla greve gitmek deyimini buradan doğmuştur (Işıklı, 2003a).

Benzer durum kamu görevlileri açısından da geçerlidir. Memurların sendikal haklarını düzenleyen 4688 sayılı yasa (KGSY) kamu görevlilerine toplu sözleşme hakkı (ki bu da gerçek anlamda bir toplu sözleşme hakkı sayılamaz) vermesine rağmen uyuşmazlık çıkması durumunda greve gidilebileceğine ilişkin bir düzenleme yapmamıştır. Kamu çalışanları ile ilgili diğer yasa 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu (DMK) ve Ceza Kanunu'ndaki çeşitli hükümler kamu görevlilerinin greve gidemeyeceğini, gitmeleri durumunda cezalandırılacaklarını düzenlemektedir. Ancak Anayasa açısından bakıldığında kamu görevlileri için getirilmiş bir grev yasağı bulunmamaktadır (Gülmez, 2001).

DİSK'İN 1 MAYIS EYLEMLERİ

1 Mayıs'lar işçiler açısından her zaman önemlidir. 1 Mayıs hemen hemen bütün ülkelerde "işçilerin günü", "işçi bayramı", "işçi sınıfının uluslararası birlik, dayanışma ve mücadele günü" olarak kabul edilip kutlanan bir gündür.⁵ İşçi Bayramı olarak tanımlanmasına rağmen kutlamalara izin verilmemesi, güvenlik güçlerinin katılanlara müdahalesi veya katılımcıların içinde provokatif grupların yer alması 1 Mayıs etkinliklerinde olaylar çıkmasına neden olabilmektedir. Ülkemizde 1980 askeri müdahalesinden önce kutlanan kimi 1 Mayıs'larda bu olayların yaşanması 1980 sonrası 1 Mayıs kutlamalarının yasaklanması için gerekçe gösterilmiş, olayların yaşandığı Taksim Meydanı da adeta emekçilere yasaklanmıştır. 1980'den sonra 1 Mayıs kutlamalarının yasal zeminde yapılabilmesi için 10 yıl geçmesi gerekmiş yapılan kutlamalarda gergin anların yaşanmasına neden olmuştur.⁶

5 1 Mayıs'ın İşçi Bayramı olarak kutlanması geleneği 19. yüzyılın sonuna kadar uzanır. 1886 1 Mayıs'ında Amerika'da bazı sanayi kentlerinde işçiler başta 8 saatlik işgünü olmak üzere çeşitli sendikal haklar için eylem yaparken çıkan olaylarda, polis eylemcilere ateş açarak bazılarının ölümüne neden olur. Daha sonra Şikago'da yapılan yeni eylemlerde yine olaylar çıkar ve ölüm olayları gerçekleşir. Olaylar sonrası bazı işçi liderleri idama mahkum edilir. 1890'dan itibaren 8 saatlik işgünü kabul edilene kadar 1 Mayıs'ta gösteriler yapılması kararlaştırılır. 1889'da Paris'te II. Enternasyonal yaptığı toplantıda 1 Mayıs'ı uluslar arası düzeyde kutlama kararı alıp tüm işçi örgütlerine bildirir.

6 Türkiye'de Osmanlı döneminde ilk 1 Mayıs II. Meşrutiyet'in ilanından bir yıl sonra kutlanmıştır. 1935 yılında kabul edilen Ulusal Bayram ve Genel Tatiller Hakkında Kanun ile 1 Mayıs "Bahar ve Çiçek Bayramı" adıyla genel tatil kabul edilmiştir. 1951 yılında işçilerin 1 Mayıs'ta yarım yevmiye almalarına karar verilmiş, 1956 yılında ise tam yevmiyeli olmalarına karar verilir. İlk kitlesel 1 Mayıs kutlaması 1976 yılında yapılır. 1 Mayıs 1977 yılında da DİSK'in öncülüğünde daha geniş katılımı düzenlenir. Ancak açılan yayılım ateş ile 37 kişi ölür. 1978 yılında yine büyük bir katılımı kutlanır. 1979 yılında İstanbul'da kutlanması yasaklanıp so-

1 Mayıs 1992

DİSK'in yeniden faaliyete başladığı 1991 yılından sonraki ilk 1 Mayıs kutlaması aslında 1980 askeri darbesi sonrası yapılan ilk 1 Mayıs kutlamasıdır da. Bu nedenle 1992 1 Mayısı darbe sonrası ülkemizin kutlanan ilk 1 Mayıs'ı olma özelliğine de sahiptir. Kutlamalar için Türk-İş, DİSK ve Hak-İş bir araya gelerek bir salon toplantısı yaparlar (DİSK, 1997b; Tokol, 1994) ve "1 Mayıs Güçbirliği Ortak Bildirisi" yayınlanır (Keskinöglü, 1998b). Bu ilk kutlama gazetelerde "1 Mayıs'ta Yevmiye Kavgası" manşeti ile duyurur. Kutlamaların 7 ilde salon toplantıları ile 3 konfederasyonun katılımı ile yapılacağı, TİSK'in işe gelmeyen işçilerin yevmiyelerinin kesileceği açıklamasına karşı Türk-İş "bu çılgınlık olur, tepki alır" açıklaması yapar. Toplantılar Ankara, İzmir, Bursa, Kocaeli, Zonguldak ve Mersin'de yapılır. DİSK Örgütlenme Daire Başkanı Ömer Çiftçi üç konfederasyonun ortak kutlama yapmasının önemini belirterek "1 Mayıs'ın göğün altında kutlayacağımız günler gelecektir" şeklindeki açıklama yapar (Cumhuriyet, 1 Mayıs 1992: 1,16).

Ertesi gün çıkan gazetede manşet şöyledir "Gözaltında 1 Mayıs". Gerçekten de manşete uygun bir gün olmuştur. Ankara, İzmir, Adana ve Mersin'de 300'e yakın gösterici gözaltına alınıp gazeteciler de tartaklanır. İstanbul'da kavşak, meydan ve vapur iskelelerinde kimlik kontrolleri ve aramalar yapılır. Taksim Meydanı ise adeta polis tarafından "kuşatılır". Taksim ile ilgili bu durum daha sonraki yıllarda da pek değişmeyecektir. Olayların sonrasında 1 Mayıs kutlamalarının serbest bırakılması için 8 bin 500 imzalı dilekçe toplanarak TBMM Başkanvekili Fehmi Işıklar'a verilir (Cumhuriyet, 2 Mayıs 1992). 12 Eylül sonrası ilk yasal 1 Mayıs kutlaması aslında 12 Eylül'ün gölgesi altında kutlanmıştır.

1 Mayıs 1993

1992'deki ilk salon toplantısı ile yapılan kutlamadan sonra 1993 yılında 1980 sonrasında ilk 1 Mayıs mitingi yapılır. Miting İstanbul Pendik'te DİSK'in yanı sıra Kamu Çalışanları Sendikaları Platformu (KÇSP), meslek odaları ve çeşitli kitle örgütlerinin katılımı ile gerçekleştirilir (DİSK, 1997b). Kutlamalarda bir önceki yılın aksine Türk-İş (İstanbul Abide-i Hürriyet Meydanında miting) ve Hak-İş (Taksim Anıtına çelenk) bağımsız hareket etmeyi tercih ederler (Keskinöglü,

kağa çıkma yasağı uygulanır. İzmir'de miting yapılır. 1980'de hem İstanbul hem de İzmir'de yasaklanır. 12 Eylül 1980 sonrası tamamen yasaklanır. 1987 yılında yasal kabul edilmeyen bir gösteri yürüyüşü ile kutlanır. 1990 yılında izinsiz yapılan gösteride polis ateş açması sonucu bir kişi yaralanarak felç olur. 1991'de toplantılarla 1 Mayıs etkinliği gerçekleştirilir. Daha sonra ilk yasal 1 Mayıs 1992 yılında gerçekleştirilir (Keskinöglü, 1998b).

1998b). Yani ilk kutlama diğer sendikal örgütlerle birlikte yapılırken ilk mitingler için örgütler farklı meydanları tercih etmiştir. Cumhuriyet Gazetesi 1 Mayıs kutlamalarını kamuoyuna "Kanlı 1 Mayıs Filmi Yakıldı" manşeti ile duyurur. Bahsedilen Sıkıyönetim Mahkemesi'nin DİSK'in 1976-1977 ve 1979 1 Mayıs kutlamalarına ilişkin belgelerinin imhasıdır. Gazete ilk sayfasında "Sendikalar 1 Mayıs İçin Meydanlarda" başlığını kullanarak ilk defa meydanlarda kutlama yapılmasına vurgu yapar. Ancak bu sefer de DİSK'in meydanlarda kullanacağı bazı sloganlara yasak gelir⁷ (Cumhuriyet, 1 Mayıs 1993). 1 Mayıs kutlamaları halaylar ve dayaklar (!) eşliğinde kutlanır. Polis eylemcilere şiddet uygular. Pendik'te düzenlenen mitinge kitle örgütleri, sanatçılar, bağımsız sendikalarla SHP milletvekilleri katılır. Pendik'teki miting için erken saatlerden itibaren katılımcılar meydana gelmeye başlar. Tüm sokak ve caddelere polis noktaları oluşturulmuştur ve çok sayıda ambulans da miting alanına yakın yerlerde bekletilir. 1977'nin ruh hali devlette oldukça fazla hissedilmektedir. Valiliğin yasakladığı sloganlar miting boyunca atılır. Mitinge 20 bin kişi katılır. Mitingde 1 Mayıs şehitlerinin yanı sıra Ümraniye'de çöp altında ölenler için de saygı duruşu yapılır (Yıldırım/ Şahin, 1993). Miting güç koşullarda gerçekleştirilir. Valilik Türk-İş'in Abide-i Hürriyet Meydanında miting düzenlenmesine izin vermiştir. Oysa DİSK yöneticileri mitinge izin almak için 23 Nisan'da dönemin SHP Genel Başkanı Erdal İnönü ile Ankara'da görüşürler. İnönü aynı gün Başbakanla görüşür. Süleyman Demirel İstanbul valisi Hayri Kozakçıoğlu'nu arayarak Pendik Meydanındaki mitinge izin vermesini ister. Vali önce sıcak bakmaz ancak DİSK'li yöneticilerle görüşmek için 25 Nisan'a randevu verir. O gün yapılan toplantıda miting için izin çıkar (Teznel, 1993). 1 Mayıs ve DİSK hala bazı zihinler için tehlikeli anlamlar içerdiğinden hem miting öncesi hem de mitingde bunun yansımaları görülür.

1 Mayıs 1994

1993'teki kutlamanın aksine 1994 yılındaki 1 Mayıs yine Türk-İş, Hak-İş ve DİSK tarafından ortak kutlanır (Tokol, 1994). Kutlamalar Demokrasi Platformu tarafından organize edilir. Miting İstanbul Taksim'de yapılmak istenir ancak Valilik İstanbul kutlamaları için Abide-i Hürriyet Meydanı'na izin verir (DİSK, 1997b). Taksim fobisi o dönemde yoğun olarak yaşanmaktadır.

Demokrasi Platformu kutlamaların İstanbul, Ankara, İzmir başta olmak üzere

7 Bu sloganlar şunlardır: "Yargısız İnfazlara Son", "Faşizme Karşı Omuz Omuz", "Yaşasın Halkların Kardeşliği", "İnsanlığın Onuru İşkenceyi Yenecek", "Faşizme Karşı Ya Birleşme Ya Ölüm" (Cumhuriyet, 1 Mayıs 1993).

re 25 merkezde kutlanacağını duyurur. Kutlamalar öncesinde Ankara'da 1 Mayıs afişi asan 300 kişi gözaltına alınır (Cumhuriyet, 1 Mayıs 1994), ancak yine de 1 Mayıs kutlamaları büyük coşkuyla yapılır. Taksim'de mitinge izin yoktur ancak Platform kutlamalara Taksim Atatürk Anıtı'na "1 Mayıs Çelengi" koyarak başlar. Abide-i Hürriyet Meydanı'ndaki mitinge 50 bin kişi katılır. Görev alan polis sayısı ise 21 bindir. Yani yaklaşık her iki-üç kişiye karşı silahlı bir kişi görevlendirilmiştir. Ankara'daki mitinge 10 bin kişi katılır. Gösteriler hükümeti protestoya dönüşür. Ankara ve İstanbul'daki mitingde çıkan olaylarda polis göstericileri ve gazetecileri döver (Cumhuriyet, 2 Mayıs 1994; DİSK, 1997b). Yani 1 Mayıs kutlamalarında klasikleşecek görüntüler 1994'te de yaşanır.

1 Mayıs 1995

1995 yılındaki 1 Mayıs kutlamalarında yine Demokrasi Platformu tarafından İstanbul, Ankara, İzmir, Adana, Samsun ve Mersin'de mitingler düzenlenir. İstanbul'daki mitinge 70 binin üstünde kişi katılır (DİSK, 1997b). Ancak bu seneki 1 Mayıs'a önceki yılki gösterilere katılan sol gruplardan rahatsız olan Hak-İş katılmaz (Keskinöğlü, 1998b). DİSK 1 Mayıs'ın örgütlü olduğu bütün bölgelerde kutlanması yönünde karar alır. Demokrasi Platformu Başkanlar Kurulu da 1 Mayıs Kutlamalarının içeriğini "Bağımsızlık, Barış ve Demokrasi" olarak belirler. 1994'te olduğu gibi 1995'de de Taksim'de kutlama yapma isteği kabul edilmez. Bu durum DİSK Genel Başkanı Rıdvan Budak tarafından Taksim'de yapılan bir basın toplantısı ile protesto edilerek Demokrasi Platformu'nun 1 Mayıs çağrısını içeren DİSK'in Sesi özel sayısı dağıtılır. 1 Mayıs günü saat 10.00'da Kadıköy'den yürüyüşe başlanır, 1 Mayıs şehitleri anısına Kazancı Yokuşu'na ardından da Taksim Atatürk Anıtı'na çelenkler konulup saygı duruşunda bulunulur. Mitingde en çok kullanılan sloganlardan biri de "Suskun Toplum İstemiyoruz" olur. İstanbul'da mitinge katılanların sayısı 70 bini aşarken diğer illerde de o güne kadar görülmemiş bir katılımı mitingler yapılır (DİSK, 1996). DİSK kutlamalar sonrası 1 Mayıs'ta emekçilerin yakaladığı güzelliklerin dünyaya örnek nitelikte olduğunu, "felaket tellalları ve işçi sınıfının düşmanları'nın yanılmalarının utancını yaşadığını belirtir (DİSK, 1996).

1 Mayıs 1996

Kutlamalar Türk-İş, DİSK, Hak-İş ve KESK tarafından İstanbul'da ortak düzenlenir. Ancak mitingde sendikaların, işçilerin dışında bazı illegal gençlik örgütlerinin katılımı ve faaliyetleri nedeniyle olaylar çıkar. Mitingin kontrolünü kaybeden düzenleme ekibi miting tatil edip küsüyü de terk eder, ancak olaylar önlenemez.

Güvenlik güçleri ile gruplar çatışır. Yer yer yağma olayları olur (Keskinoglu, 1998b). İstanbul Kadıköy'deki kutlamalar sırasında çıkan olaylarda Hasan Albayrak, Dursun Odabaş ve Yalçın Levent adlı kişiler polis tarafından öldürülür. 2 Mayıs'ta DİSK Genel Merkezinde bir basın toplantısı düzenlenerek "İktidar ve kürsü işgaline kalkışan sorumsuz gruplar sert bir dille" eleştirilir (DİSK, 1997b). Miting sonrası konfederasyonlar aleyhine dava açılrsa da sonuçta aklanma olur. TBMM tarafından oluşturulan araştırma komisyonu da ölümlere kimin neden olduğunu bulamaz (DİSK, 1996). 1 Mayıs'ta uygulanan şiddet bu yıl artık ölümlerin gerçekleşmesine neden olmuştur. Artık gelecek yıllardaki 1 Mayıs'larda sadece 1977 işçi şehitleri için değil 1996 işçi şehitleri için de anma yapılacaktır.

1 Mayıs 1997

1996'daki olaylara rağmen bu yıl da kutlamalara yönelik hazırlıklar Türk-İş, Hak-İş, DİSK ve KESK'in ortak girişimleri ile yürütülür. Tema "Özgür Ekmek, Demokratik Türkiye" olarak belirlenir. İstanbul Valiliğine izin için başvurulur. 15 Nisan'da Kazancı Yokuşu'nda 1 Mayıs 1977 şehitleri anılır. Dört konfederasyonun imzası bulunan çağrı halka dağıtılır. 16 Nisan'da bu sefer 1 Mayıs 1996 şehitlerinin anmak için Kadıköy Söğütluçeşme'de tören düzenlenir. 17-25 Nisan'da ortak bildiriler dağıtılır. 25-28 Nisan'da da afişleme çalışmaları yapılır. Ancak tam 1 Mayıs sabahı Hak-İş eylemden çekildiğini açıklar. İstanbul Çağlayan'da yapılacak miting öncesi kalabalık bir grup Taksim Atatürk Anıtı'na çelenk koyar. Kazancı Yokuşunda 1 Mayıs 1977 şehitleri için saygı duruşunda bulunulur. Piya-lepaşa Bulvarında bekleyen kortejle buluşulup yürüyüşe geçilir. Ancak kortejde bulunan ve yürüyüş disiplinine uymayan bir grubun yolu tıkaması ile 100 bin kişilik gruptan ancak 35-40 bine yakını meydana girebilir. Disipline uymayan bu grup İşçi Partisi'nin kortejine saldırır. Olayları önlemeye çalışan DİSK Yönetim Kurulu üyesi Çetin Uygur hafif şekilde yaralanır. Olaylar sonucu alana girmek için bekleyen ÖDP, HADEP, HÖP, Halkevleri ve bir çok kitle örgütü olay çıkmaması için alana girmeden dağılır. Polis şiddet uygulamasına da "abartılı" aramalar yapar (DİSK, 2000). Bir yıl önce yaşanan ölüm olayları bu sefer polisin şiddet uygulamasını engellemiştir ancak karşılarındakini potansiyel suçlu görme bakışı değişmemiştir, yapılan abartılı aramalar da bunun sonucudur. Taksim hassasiyeti bu kadar polis gücüne rağmen devam etmektedir.

1 Mayıs 1998

1998'deki 1 Mayıs Hak-İş'in de katılımıyla Türk-İş DİSK ve KESK tarafından ortak kutlanır. Düzenleme kurulunun kutlamayı Taksim'de yapma isteği yine geri

çevrilerek Abide-i Hürriyet Meydanı'na izin verilir. 27 Nisan'da 1 Mayıs 77 şehitleri için Kazancı Yokuşu'nda, 1 Mayıs 96 şehitleri için de Söğütlüçeşme'de anma törenleri gerçekleştirilir. Burada basın açıklamaları ile halk 1 Mayıs'a davet edilir (DİSK, 2000). 1 Mayıs'ta Çağlayan'daki miting öncesi Taksim Atatürk Anıtı'na ve Kazancı yokuşuna çiçekler bırakılıp saygı duruşunda bulunulur. Ritüel değişmemiştir. Ancak bu yıl farklı olarak sabah erken saatlerden itibaren Perpa ve Şişli yönünde toplanan sendika, siyasi parti ve demokratik kitle örgütlerinden oluşan yürüyüş kolları genel başkanların alana girmesi ile yürüyüşe geçerek iki koldan Çağlayan Meydanı'na girerler. Konuşmalar yapılırken Düzenleme Kurulu'nun aldığı kararlara uymayan kimi gruplarla polis arasında çatışma çıkar, polis grubu dağıtır, ancak çok sayıda kişinin yaralanması üzerine gerginliğin önlenmesi için genel başkanların konuşmasından sonra miting sonlandırılır. Miting dağılırken "ölkücü olduğu bilinen" kişilerce saldırı düzenlenir. Basın mensupları da saldırıya maruz kalır. Saldırganlardan kaçan bir kişinin kaçarak sığındığı yerin de saldırıyı düzenleyen grubun kontrolünde olmasından dolayı genç zor anlar yaşar, üçüncü kattan atılarak linç edilmek istenir. Güvenlik güçleri uzun süre olaya müdahale etmez, genç tam pencereden atılırken birkaç güvenlik görevlisinin müdahalesi ile genç kurtulur. Ancak olay sonrası olayı gerçekleştirenlerle ilgili herhangi bir işlem uygulanmaz (DİSK, 2000:114). 1 Mayıs kutlamalarında gelenek bozulmamış yine şiddet uygulanmıştır. Ancak bu sefer güvenlik görevlilerinin göz yumması ile çeşitli gruplar da şiddet uygulama işine soyunmuştur. Bu tip olaylara ülkemizde ilerleyen yıllarda ve günümüzde de sık sık rastlanacaktır.

Düzenleme Komitesi çıkan olaylarla ilgili olarak 6 Mayıs'ta bir basın toplantısı düzenler. DİSK Genel Sekreteri ve Düzenleme Kurulu Başkanı Murat Tokmak toplantıda 1 Mayıs eylemi ile emekçilerin "şimdi demokrasi zamanıdır" talebini ülkeye yönetenlere duyurduğunu belirterek, hazırlıklar sırasında İstanbul Valiliği ve Emniyet Müdürlüğü'nün iyi yaklaşımına karşın miting esnasında ve sonrasında bazı emniyet görevlilerinin hareketlerini eleştirir (DİSK, 2000).

1 Mayıs 1999

Diğer yıllarda olduğu gibi 1999 1 Mayıs kutlamaları da Demokrasi Platformu tarafından düzenlenir, ancak bu sefer de Türk-İş konfederasyon düzeyinde bu kutlamalara katılmaz. Tema "Söz Sırası Bizde, Her Alanda Tam Demokratikleşme İçin Demokratik Yeniden Yapılanma" olarak belirlenir. 28 Nisan'da 1 Mayıs 1977 şehitleri için Kazancı Yokuşunda, 29 Nisan günü ise 1 Mayıs 1996 şehitleri için Kadıköy Söğütlüçeşme'de anma törenleri yapılır. Ancak 1 Mayıs öncesi bazı televizyon kanallarının halkı korkutmak için olumsuz görüntüleri ekrana yansıt-

ması üzerine Düzenleme Kurulu Başkanı Murat Tokmak yayın kuruluşlarına birer mektup gönderilerek toplumsal barışa en fazla gereksinim duyulan bir dönemde daha yapıcı haber ve görüntülere yer verilmesinin önemini bildirilir (DİSK, 2000).

1 Mayıs günü Taksim Atatürk Anıtı'na çelenk konularak etkinliklere başlanır. Önceki yıl olduğu gibi Şişli ve Perpa güzergâhlarında başlayan yürüyüşle Çağlayan Meydanı'na gelinir. Türk-İş'in konfederasyon düzeyinde kutlamalara katılmamasına rağmen bağlı pek çok sendikası kutlamalara katılır. Olay çıkacağı yönündeki provokasyonlara rağmen bu gerçekleşmez (DİSK, 2000). Diğer yıllarda ortak düzenlenen 1 Mayıs'lara katılmayan genelde Hak-İş konfederasyonu olurken bu yıl Türk-İş ayrı kutlama yapmak istemesine rağmen pek çok sendikası diğer grupla beraber 1 Mayıs'ı kutlama tercihinde bulunmuştur.

1 Mayıs 2000

2000 yılındaki 1 Mayıs hazırlıkları DİSK ve KESK tarafından başlatılır. Daha sonra çalışmalara Türk-İş ve Hak-İş de katılır. Yapılan basın açıklaması ile 1 Mayıs 2000'in teması "Sermayenin Küresel Saldırısına Karşı Gücümüz Birliğimizdir" olarak belirlenir. 20 Nisan'da İstanbul Valiliğinden miting için bu yıl farklı olarak Abide-i Hürriyet Meydanı istenir. Bu arada 1 Mayıs'ın resmi bayram olması için başlatılan kampanyalar için 20 Nisan'da Taksim'de, 21 Nisan'da Kartal'da imza kampanyası başlatılır. Toplanan imzalarla ilgili bilgi vermek ve talepleri iletmek için dönemin TBMM Başkanı Yıldırım Akbulut ile görüşme yapılır. 1 Mayıs şehitleri için 29 Nisan'da Kazancı Yokuşunda ve Kadıköy'de birer anma töreni gerçekleştirilir. 1 Mayıs'ta Taksim Atatürk Anıtı'na ve Kazancı Yokuşuna çiçekler bırakılarak iki senedir olduğu gibi Şişli ve Perpa yönlerinden yürüyüş başlatılır ve Çağlayan Meydanı'na gelinir. 1996 yılından beri en yüksek katılımı (yaklaşık 50 bin kişi) miting gerçekleştirilir. Diğer yıllardan farklı olarak emekçileri temsilen bir işçi, çocuk işçiliğine karşı düzenlenen ulusal ve uluslararası kampanya nedeni ile bir çocuk işçi ve 2000 Dünya Kadın Yürüyüşü nedeniyle de bir kadın işçi de konuşma yaparlar. 3 Mayıs'ta katılımın yüksek alanın küçük olması nedeniyle sıkıntılar yaşandığı belirtilerek 2001 yılı kutlamaları için Taksim Meydanı'nın tahsis edilmesi çağrısı yeniden yapılır (DİSK, 2000).

"Küresel Direniş" olarak tanımlanan kutlamada sermayenin küreselleşmesine karşı küresel direniş çağrısının yapılır. İstanbul'un yanı sıra diğer illerde de bazı kutlamalar yapılır. Ankara'daki miting sırasında kısa süreli bir arbede yaşanır. Atılan sloganlar dönemin özelliğini yansıtmaları açısından önemlidir. "Halka Sefalet, Öğrenciye Cehalet, IMF'ye Teslimiyet", "Yaşasın 1 Mayıs", "IMF Defol Bu Memleket Bizim", "Çeteler Halka Hesap Verecek", "Yaşasın Sınıf Dayanışması",

“Gelecek Bizimle Özgürleşecek” gibi dönemin siyasal ve çalışma hayatındaki gelişmelere uygun sloganlar kullanılmıştır. Taksim’de izinsiz gösteri yapan 7 kişi gözaltına alınır. Ancak miting genel olarak olaysız geçer. Hatta bir gazetede “polis de neredeyse rehavete varan rahatlığıyla miting gülyüzlü solcular geçidine döner” yorumunu yapmıştır (Cumhuriyet, 2 Mayıs 2000). 2000 yılında yapılan 1 Mayıs kutlamalarında dikkat çekici olan durum hem katılımcı sayısının hem de toplumsal çeşitliliğin artmasıdır (sol gruplar, öğrenciler, feministler, çevreciler vb.). Diğer yıllarda olduğu gibi çatışma da olmayınca 1 Mayıs gerçek bir bayram havasında geçer. DİSK’in aslında diğer toplum kesimlileri ile birlikte mücadele etme amacı bir nevi bu 1 Mayıs’ta gerçekleşmiştir. Çünkü 1 Mayıs’ı sadece emekçiler değil toplumun ezilen tüm kesimleri sahiplenmiştir. 1980 darbesinin ve polis şiddetinin emekçi kesimler üzerindeki olumsuz ve korkutucu etkisi artık daha az çekinme yaratmakta işçi sınıfı gücünün farkına varmakta ve saflarına toplumun diğer kesimlerini de katabilme potansiyelinin farkına varmaktadır.

1 Mayıs 2001

1 Mayıs İstanbul’da “Yolsuzluk ve Yoksulluğa Hayır”⁸ mitingi ile kutlanır. 10 binlerce kişi mitinge katılır. Kazancı Yokuşu’nda 1 Mayıs 77 şehitleri için anma töreni gerçekleştirilir. Kutlamalar Abide-i Hürriyet Meydanı’nda DİSK, KESK, Türk-İş, Hak-İş tarafından organize edilir. Polisin “iyi tutumu” ile mitingde olaylar yaşanmaz (Cumhuriyet, 2 Mayıs 2001).

2001 yılının 1 Mayıs’ının diğer 1 Mayıs’lardan farklı yanları bulunmaktadır. Temada da dikkat çekildiği gibi bu yıl kutlamalara “çalışan işçiler değil, işsizler, düzen dışına atılmışlar, varoşlar” damgasını vurur. Farklı kimliklerden insanlar farklı sloganları ile kutlamalara katılır. Bu 1 Mayıs aynı zamanda Türkiye’de kutlanan 1 Mayıs’ların en kalabalıklarından birisini oluşturur. Durum Türkiye’de yaşananların da göstergesidir. İşyerlerinden izin alarak mitinge gelen işçilerin sayısı her zamankinden azdır. Bunun nedeni ise kriz ortamında işyerlerinde 1 Mayıs’ın bayram olarak kutlanmasına hoşgörünün ve bunu aşacak sendikal etkinliğin olmamasıdır. Sendikal kortejler genellikle kendiliğinden gelen vardiya dışı üyelerden oluşmuştur. Soner (2 Mayıs 2001) geçen yıllara göre organize olmuş üniversiteli gençler ve sol partilerin katılımının çokluğunun kalabalığı açıklamaya yetmeyeceğini ileri sürmektedir. Katılımın fazla olmasının nedeni varoşlardan gelenlerle, işsizlerin sayısının fazla oluşudur. 1976’dan beri birbiri ile “kanlı bıçak-

8 "Yoksulluk" ve "Yolsuzluk iktidara hazırlanan bir partinin de en önemli seçim sloganı haline gelecektir.

lı” olanlar dahil pek çok grup 1 Mayıs kutlamalarına katılsa da bu sefer yürüyüşte yoksullar, kadınlar ve yaşlıların katılımı oldukça fazladır. Krizin etkileri bu ve sonraki 1 Mayıs’larda etkisini daha fazla hissettirecek, katılımın çeşitlenmesine neden olacaktır. Derinleşen kriz hem çalışanların hem de diğer alt gelir gruplarının yüklerinin ağırlaştırırken bu aynı zamanda Türkiye açısından uzun sürecek bir iktidar değişikliğine de zemin hazırlamaktadır. Türkiye açısından neoliberal politikaların hız kazanacağı, çalışma hayatında pek çok değişikliğin ortaya çıkacağı yeni -ama aslında aldığı mirası ileriye götürecektir- bir dönem başlamaktadır.

10 yıllık süredeki 1 Mayıs kutlamalarına bakıldığında öne çıkan en önemli şey çeşitli sendikal yapıların kutlamaları bir arada yapma çabalarıdır. Bu birlik çeşitli yıllar bozulsada genel olarak bakıldığında 1980 askeri darbesinin demir yumruğundan en ağır darbeyi alan ve yeniden eski gücüne kavuşmaya çalışan sendikal yapılar belli ki bu gücü ancak birlikte sağlayabileceklerini düşünmüşlerdir. Yine kutlamalara bakıldığında pek çok sendikal eylem şeklinin kullanıldığı görülmektedir. Bu çeşitlilik daha sonra sendikaların eylem çeşitliliğini daha da arttırmasına neden olacaktır. Kutlamalarda kullanılan başlıca eylem çeşitleri; basın açıklaması, afiş yapıştırma, bildiri dağıtma, yürüyüş ve mitingdir. Miting genel olarak etkisi en fazla olan ancak bir o kadar da düzenleyiciler tarafından kontrolü zor olan bir eylem şeklidir. Yıllar içerisinde düzenlenen 1 Mayısılara bakıldığında salon toplantısı olarak gerçekleştirilen kutlamaların daha sonra sendikal yapıların birlikte ve kararlı şekilde kutlama istekleri ile yıllar içinde yeniden 1980 öncesi dönemdeki 1 Mayıs ruhunun yakalanmaya başlandığı görülmektedir. Katılım hem sayısal olarak artmakta hem de katılımcıların çeşitliliği artmaktadır. Talepler artık sadece işçi sınıfı için değil yoksul, sosyal dışlanmaya maruz kalan tüm kesimler için dile getirilmektedir.

Diğer önemli bir nokta ise mitinglerde uygulanan şiddettir. Bu şiddet kimi zaman devletin resmi kolluk gücü tarafından kimi zaman da karşıt görüşlü gruplarca uygulanmaktadır. Kimi mitinglerden sonra yapılan saldırılar dehşet vericidir. Kameralara rağmen saldırıları düzenleyenlerin bundan çekinmeyerek adeta güç gösterisi yapmaları, güvenlik güçlerinin olaylara geç müdahale etmesi (1 Mayıs 1998 olayları) vahimdir. Kimi kutlamalarda ölüm olaylarının yaşanması da genellikle güvenlik güçlerinin orantısız güç kullanması ile yakından ilişkili olarak değerlendirilebilir.

Son olarak da Taksim Meydanı’nın işçi sınıfı açısından çok büyük bir anlamı olmasına rağmen buradaki kutlamalara izin verilmemesidir. Aradan onlarca yıl geçmesine rağmen bugün de aynı uygulamaların dönem dönem devam ettiği yani iktidarlar değişse de uygulamaların çok değişmediği görülmektedir.

KAMPANYA ŞEKLİNDE YAPILAN EYLEMLER

Bu bölümde ele alınan eylemlerin çoğu DİSK tarafından kampanya şeklinde yapılan eylemlerdir. Bu eylemlerin arasına yürüyüşler de alınmıştır. DİSK özellikle Türkiye gündeminde çalışanları ilgilendiren konulara tepkisini yaptığı uzun süreli yürüyüşlerle protesto ederek kamuoyu yaratmaya çalışmıştır. Bu yürüyüşler esnasında zaman zaman diğer demokratik kitle örgütleri ve halk da destek vermiştir. Kampanya şeklinde yürütülen eylemlerde de bir tek eylem şekli kullanılmamış pek çok eylem şekli bir arada kullanılmıştır. Böylece daha çabuk amaca ulaşılmaya çalışılmıştır.

Sigortasız Çalışma Kampanyası

Kamuoyunun dikkatini hiçbir sosyal güvenceye sahip olmadan çalışan emekçilere ve sorunlarına, kayıt dışı ekonominin zararlarına ve sosyal güvenlik sistemindeki aksaklıklara dikkat çekmek için hazırlanan kampanya 25 Ekim 1994 tarihinde DİSK Genel Merkezi önünde yapılan bir basın toplantısı ile başlatılır. İlk etkinlik, kayıt dışı ekonominin yoğun yaşandığı Merter Keresteciler Sitesi'nde gerçekleştirilerek DİSK'in Sesi Özel Sayısı dağıtılır, afişler asılır ve işyerleri önünde konuşmalar yapılır. Kampanya 15 gün sürer. İstanbul'da; tekstil sektörünün ağırlık kazandığı Merter Keresteciler Sitesi, tekstil, metal, kimya sektörlerinin yer aldığı Sefaköy; metal, mobilya sektörlerinin ağırlıklı olduğu Ümraniye; ticaret, büro, tekstil, gıda sektörlerinin yer aldığı Şişli-Çağlayan; metal, kimya, plastik sektörünün bulunduğu Kartal; Ankara, Adana, Antalya, Bursa, Diyarbakır, Edirne, Gaziantep, İzmir ve Samsun merkez olmak üzere toplam 22 ilde kampanya yürütülür. Bu dönemde DİSK yöneticileri pek çok radyo ve televizyon programına katılarak kampanya hakkında bilgi verirler. "Sigortasız Kaybeden Sen Olursun" belgisinin olduğu toplam 30 bin afiş bölgelere asılır. DİSK'in Sesi Özel Sayısı 150 bin adet basılarak dağıtılır. Kayıt dışı çalışan işçilere yardımcı olmak için bu bölgelerde birer tane de danışma bürosu kurulur. Kampanya, 8 Kasım 1994'te SSK Genel Müdürlüğü önünde yapılan bir basın toplantısı ile sonuçlandırılır (DİSK, 1997b). Bu kampanya ile hem sigortasız çalışmanın önüne geçilmek istenirken aslında kayıt dışı çalışanların sendikal örgütlenme olanağının olmaması da kampanyada etkili olmuştur.

Mezarda Emekliliğe Hayır Yürüyüşü

24-26 Nisan 1995- Ankara Yürüyüşü: Sosyal Sigortalar Yasası'nda yapılması düşünülen değişiklik ile emeklilik yaşının yükseltilmesine yönelik girişimleri protesto için İstanbul'dan Ankara'ya "Mezarda Emekliliğe Hayır Yürüyüşü" yapı-

lır. Talepler, bir dilekçe ile Meclis Başkanlığına verilir (DİSK, 1997b). Yürüyüşte yol boyunca kurulu tüm işyerleri ziyaret edilir (DİSK, 1996). Eylem “İşçiye Zor, Vekile Kolay” manşeti altında medyada da yer bulur. “Mezarda emekliliğe hayır” diyen DİSK, emeklilik tasarısına karşı çıkmak, işsizlik sigortası ve iş güvencesinin yasalaşması için Ankara’ya 24 Nisan’da yürümeye başlar. Dönemin DİSK Genel Başkanı Rıdvan Budak, “Bu ilk uyarıdır. Eğer sesimize yanıt vermezlerse Türkiye’nin her yerinden Ankara’ya yürürüz” demektedir. İşçilerin emekli olmaları zorlaştırılırken milletvekillerinin genç yaşta emekliliğe hak kazanabilmeleri ve kendilerine sağlanan diğer olanaklar eleştiri noktalarını oluşturur. 24 Nisan’da 100 kişilik grup Söğütlüçeşme’deki Kadıköy Belediyesi’nin önünden hareket eder. Yaklaşık 700 kişilik grup da onları yolcu eder. Söğütlüçeşme’den Zirvebey girişine kadar işçi ve kamu çalışanları ile beraber DİSK Başkanlar Kurulu yürür. Söğütlüçeşme kavşağından araçlarla devam edilir. Yol boyunca çeşitli fabrikalarda çalışan işçiler destekte bulunurlar (İlhan, 25 Nisan1995). Yürüyüşçüler, 26 Nisan günü Ankara’da 1000 kişilik bir grup tarafından karşılanır. Hipodrom’dan Tandoğan’a kadar yürünür. “Emeğimize, ekmeğimize ve emekliliğimize göz dikenlere hak ettiği dersi vermek için DİSK Meclis’e yürüyor”, “Mezarda emekliliğe hayır” sloganları kullanılır. Meclis’te Meclis Başkanvekili Yasin Hatipoğlu, siyasi parti yöneticileri ile görüşerek, talepleri içeren dilekçeleri verirler (Cumhuriyet, 27 Nisan 1995). Emeklilik yaşının yükseltilmesine yönelik daha sonra da pek çok eylem çeşidi ile protestolar yapılacaktır.

Yağma Yok Kampanyası

31 Ağustos 1996’da “İktidarın zorunlu tasarruf kesintilerine el koyma girişimini önlemek için “Yağma Yok” kampanyası başlatılır. 31 Ağustos 1996 tarihinde Genel Başkan yaptığı bir basın toplantısı ile acil eylem programını açıklar. “Yağma Yok!” sloganını içeren afişler ve talepleri içeren DİSK’in Sesi Özel Sayısı basılarak dağıtılır. İlk eylem, Bakırköy Özgürlük Meydanı’nda 4 Eylül’de yapılır. Daha sonra 6 Eylül’de İzmir’de, 10 Eylül’de İstanbul Taksim Meydanı’nda eylemler gerçekleştirilir. 20 Ekim 1996’da kampanya çerçevesinde Denizli’de bir yürüyüş düzenlenip halka bildiri dağıtılır (DİSK, 1997a).

Demokrasiye ve Ülkemize Sahip Çıkalım Kampanyası

27 Kasım 1996’da, DİSK Genel Başkanı Rıdvan Budak’ın genel merkezde düzenlediği bir basın toplantısı ile “Demokrasiye ve Ülkemize Sahip Çıkalım” kampanyası başlatılır. Kampanya kapsamında 30 Kasım’da İstanbul Kadıköy ve Bakırköy Meydanları’nda, Bursa, Kocaeli, Adana, Ankara, İzmir, Gaziantep,

Edirne ve Antalya'da kitlesel basın açıklamaları yapılır (DİSK, 1997a).

Sendikal Haklar Kampanyası

Kampanya Başkanlar Kurulu tarafından kararlaştırılan Ankara Yürüyüşü'nün altyapısını sağlamak için 26 Kasım-3 Aralık 1997 tarihleri arasında gerçekleştirilir. 13 Kasım'da DÖKK (DİSK Örgütlenme Koordinasyon Kurulu) toplanarak, ilgili bölgeler toplantıya çağrılır. 26 Kasım-3 Aralık tarihleri arasında Ankara, İstanbul, Kartal, Kocaeli, Gebze, Bursa, Edirne, Adana, İzmir, Sakarya, Eskişehir, Gaziantep bölgelerinde tüm yönetici ve temsilcilerin katılımı ile toplantılar yapılarak hazırlanan afişler, duvar gazeteleri, yaka kartları örgütlere dağıtılır ve 7 Aralık'ta Ankara Yürüyüşü'ne başlanır. Yürüyüş öncesi 26 Kasım 1997 Çarşamba günü DİSK tarafından kamuoyuna kampanya ve yürüyüşle ilgili bilgi verilir. Yürüyüşün; barış, demokrasi, özgürlük, sosyal hukuk devleti için yapıldığı açıklanır. Ankara Yürüyüşü (7 Aralık-16 Aralık) sendikal haklar kampanyasının "taçlandırılması" olarak adlandırılır.

8 Aralık'ta yürüyüşçüler DİSK Genel Merkezi önünden harekete geçer. Ankara Yürüyüşü'nü siyasi parti yöneticileri, demokratik kitle örgütleri, meslek odaları da destekler. Yürüyüş yoğun yağış altında başlar. İlk durak Topkapı- Maltepe'deki Elka Balata işyerinin önüdür. Çevre fabrikalardan gelen yüzlerce işçi tarafından Edirnekapı yakınlarında karşılanan yürüyüşçüler, daha sonra araçlarla Anadolu yakasına geçerler. Gece Bostancı'daki Birleşik Metal-İş Genel Merkezi'nde geçirilir. Yürüyüşçüler; 9 Aralık Salı Kartal'a, 10 Aralık Çarşamba Gebze'ye, 11 Aralık Perşembe Kocaeli'ye, 12 Aralık Cuma Sakarya'ya, 13 Aralık Cumartesi Bozöyük'e, 14 Aralık Pazar Eskişehir'e, 15 Aralık Pazartesi Sivrihisar'a ve 16 Aralık Salı günü de Ankara'ya ulaşırlar. Yol boyunca geçtikleri yerlerde büyük ilgi görürler. 16 Aralık'ta Çalışma Bakanlığı önünde yapılan miting ile yürüyüş sonlandırılır. Aynı günün akşamı yöneticiler taleplerini Başbakan'a iletilirler (DİSK, 2000).

Hükümet Elini Cebimden Çek Kampanyası

Hükümetin birçok mal ve hizmette sürekli olarak zam yapması, sosyal güvenlik sistemine ilişkin kazanılmış haklara yönelik girişimleri üzerine DİSK Yönetim Kurulu tarafından uyarı eylemleri yapılmasına karar verilir. 31 Ağustos 1997 Cumartesi günü Antalya'da Rıdvan Budak'ın yaptığı bir basın açıklaması ile kampanyanın başlayacağı duyurulur. Kampanya sebebiyle çok sayıda afiş, karton pankart ve DİSK'in Sesi Özel Sayısı gazeteleri basılarak dağıtılır. Kampanya tüm bölgelerde aynı anda yapılan bir "Uyarı Eylemi!" ile sonuçlandırılır. 9 Eylül 1997

Salı günü İstanbul Kadıköy Meydanı, Adana, Ankara, Antalya, Bursa, Edirne, Kocaeli ve Samsun'daki bölge temsilcilikleri tarafından basın açıklamaları yapılır. 10 Eylül'de de İzmir'de uyarı eylemi gerçekleştirilir. Eylemler kitle örgütleri, sendikalar ve siyasi partiler tarafından da desteklenir (DİSK, 2000).

Mezarda Emekliliğe Hayır Kampanyası

Sosyal güvenlik yasa tasarısının gündeme gelmesi ile kampanya çalışmaları başlatılır. Kampanya çerçevesinde tüm işyerlerinde bildiriler okunur. DİSK Yönetimi de Birleşik Metal-İş Sendikası'nın örgütlü olduğu Erka-Balata işyerinde basın açıklaması yapar. Bunun ardından ülke çapında bölge çalışma müdürlüklerine yürüyüşler ve basın açıklamaları düzenlenir. Daha sonra işyerlerinde eylemlere başlanır. Eylemler; servislere binmeme, yakın işyerlerinin beraber etkinlik düzenlenmesi şeklinde gerçekleştirilir. İstanbul'da Merter-Saraçhane ve Bostancı-Gebze yürüyüşleri yapılır. Bu etkinliklerle diğer işçi konfederasyonları, kamu çalışanları ve meslek odalarını etkileyerek "Emek Platformu"nun oluşumu süreci başlar. Bu kampanya, daha sonra Emek Platformu eylemleri ile sürdürülür. Yapılan eylemler şu şekilde sıralanabilir: Koalisyon partilerinin il merkezlerine siyah çelenk koyma; İstanbul, Kocaeli, Samsun, İzmir ve Adana'da mitingler; Emek Platformu Başkanlar Kurulu'nun Ankara'da koalisyon partileri merkezlerine siyah çelenk bırakması; Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı önünde oturma eylemi; 24 Temmuz Büyük Ankara Mitingi; 1 saatlik uyarı eylemi; genel eylem; Meclis ziyaretleri. Ancak 17 Ağustos Depremi ile etkinliklerin gücü zayıflar ve koalisyon partileri yasayı çıkarırlar (DİSK, 2000, Aydoğanoglu 2011). Toplumsal duyarlılığın oldukça yoğun olduğu böyle bir sorun 17 Ağustos Depreminin toplumda yarattığı maddi ve manevi tahribat ortamından yararlanılarak iktidar tarafından çözülmüştür (!).

Örgütlü Emek-Demokratik Türkiye Kampanyası

Sendikal hak ve özgürlüklerin, kazanılmış hakların gaspına izin vermemek ve izlenen ekonomik politikaları protesto etmek için Aralık 1999'dan itibaren böyle bir kampanya düzenlenir. Bölgelerde bölge koordinasyon kurulu toplantıları, bölge temsilciler meclisleri, işyerlerinde bildiri okuma, kitlesel basın açıklamaları, afişlemeler ve bildiri dağıtımı ile eylemler sürdürülür. 15 Ocak 2000 Cuma günü ülke çapında afişleme eylemi ile yapılır. 18 Ocak Pazartesi tüm işyerlerinde hazırlanan ortak bildiri okunur. 19 Ocak Salı ve 20 Ocak Çarşamba tüm bölgelerde kitlesel basın toplantıları yapılır. Basın toplantılarında polis bazı kişileri gözaltına almaya çalışır (DİSK, 2000). Eylemin üç aşamalı gerçekleştirilmesi planlanmıştır. İlk aşamada tanıtım amaçlı aktiviteler yapılacak, ikinci bölümde iş-

yerlerini merkez alan aktiviteler yapılacak, üçüncü aşama da ise kitlesel basın açıklamaları gerçekleştirilecektir. 18 Ocak'ta ikinci aşama ile ilgili olarak taleplerin yer aldığı bir bildirin tüm işyerlerinde okunmasına, üçüncü aşamada ise başta İstanbul Kartal'da olmak üzere DİSK bölge temsilciliklerinin olduğu yerlerde kitlesel basın toplantılarının yapılmasına karar verilir (Cumhuriyet, 15 Ocak 2000).

Çocuk İşçiliğine Karşı Ulusal Yürüyüş

17 Nisan 2000-24 Nisan 2000 arasında çocuk işçiliği konusunda kamuoyunun duyarlılığını arttırmak, konuyu ulusal gündeme getirmek amacıyla yapılır. Başta İLO'nun 182 sayılı En Kötü Biçimlerdeki Çocuk İşçiliğinin Yasaklanması ve Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Acil Eylem Sözleşmesi olmak üzere, uluslararası sözleşmelerin onaylanarak, ulusal mevzuata aktarılması, çalışan çocukların koşullarının iyileştirilmesi ve çocuk işçiliğinin giderek ülke gündeminden tamamen kaldırılmasına yönelik sosyal politikaların uygulamaya sokulması için, 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı'nın kutlandığı 17 Nisan-24 Nisan 2000 tarihleri arasında eylem yapılır. Yürüyüş İLO-İPEC desteğinde Türk-İş ve Hak-İş ile ortaklaşa 11 ilde düzenlenir. Özellikle Bursa, Adana ve İzmir'deki etkinlikler renkli geçer. Yürüyüşe her ilden 5 çalışan çocuk ve bu çocuklardan sorumlu bir görevli de katılır. Yürüyüşün Kuzey kolu, 17 Nisan 2000'de Çerkezköy'den yürüyüşe başlar. Aynı gün DİSK tarafından bir de panel düzenlenir. Yürüyüşçüler bir otobüsle İstanbul, Adapazarı, Yalova, Bursa güzergâhını izleyerek 21 Nisan 2000'de İzmir'e gelirler. Yürüyüşün Güney kolu ise, yine 17 Nisan 2000'de, Gaziantep'den yola çıkarak, Adana, Karaman, Denizli güzergâhını izleyerek 21 Nisan'da İzmir'e ulaşır. Her ilde valilikler, belediye başkanlıkları ziyaret edilerek, basın açıklamaları yapılır, Efes Antik Tiyatrosu'nda yapılan şenliğe katılan grup, Çeşme'de ağaç da diker. 23 Nisan'da tek otobüsle Ankara'ya gelinir (DİSK, 2000). Bu eylem diğer sendikal yapılar tarafından da desteklenmiş ve ülkemizde çocuk işçiliğine dikkat çekilmiştir.

Kadın İşçilerle İlgili Eylemler

Bu konuda yapılan eylem ve etkinlikler, DİSK Kadın İşçiler ve Sorunları Dairesi olmadığından DİSK-AR tarafından organize edilmiş ve çalışmalar genellikle 8 Mart Dünya Kadınlar Günü çerçevesinde gerçekleştirilmiştir.

8 Mart 1997'de DİSK'in de aralarında bulunduğu çeşitli kitle örgütleri tarafından İstanbul Abide-i Hürriyet Meydanı'nda bir miting yapılır (DİSK, 1997a).

19 Kasım 1997'de Kadının Hakları Projesi çerçevesinde "Dünya Kadınlarından Dünya Devletlerine isimli imza kampanyası çalışmaları yapılır. 22 Kasım

19997'de konuyla ilgili bir basın açıklaması yapılır (DİSK, 2000).

1998'de 8 Mart Dünya Kadınlar Günü etkinlikleri organize edilerek, işyerleri bir hafta boyunca ziyaret edilerek "DİSK'li Kadınlar Mücadele" sloganının yer aldığı kokartlar kadın işçilere dağıtılır.

8 Mart 1998'de 8 Mart Kadın Platformu ile beraber Abide-i Hürriyet Meydanı'nda ortak bir miting düzenlenir.

8 Mart 2000'de Kocaeli Cumhuriyet Parkı'nda ortak basın açıklaması yapılır. DİSK'in Sesi Özel Sayısı çıkarılarak işyerlerindeki kadınlara dağıtılır.

11 Mart 2000'de İstanbul Abide-i Hürriyet Meydanı'nda KESK ve diğer kadın kuruluşları ile beraber bir miting düzenlenir.

2000 Yılı Dünya Kadın Yürüyüşü'nün fikri 1995 yılında Kanada'da Quebec Kadın Federasyonu tarafından düzenlenen 10 günlük "Yoksulluğa Karşı Kadın Yürüyüşü"nden alınmıştır. 18 Ekim 1998'de Kanada'da 65 ülkeden 140 kadının katılımı ile "2000 Yılı Dünya Kadın Yürüyüşü" için bir dünya platformu oluşturulur. 135 ülkeden 2600 kadın grubu yürüyüşe katılımcı olur. Yürüyüşün iki teması, kadına yönelik şiddet ve yoksulluktur. 8 Mart Dünya Kadınlar Günü'nde başlayan yürüyüş, 17 Ekim Uluslararası Yoksulluğun Ortadan Kaldırılması Günü'nde New-York'taki Birleşmiş Milletler Genel Merkezi'nin önündeki mitingle son bulur. DİSK de bu organizasyonda yer alarak 11 Mart 2000'de Abide-i Hürriyet Meydanı'nda miting düzenler (DİSK, 2000).

DİSK'İN DİĞER EYLEMLERİ

Buraya alınan eylemlerin çoğunluğu münferit eylemlerdir. Bazıları ise bir olaya karşı, yapılan birkaç eylem şeklindedir. Değişik tarihlerde tek olayı protesto etmek için yapılan, yani birbiri ile bağlantısı olan eylemler de vardır. DİSK'in çalışma raporlarında DİSK'in on yıllık süreçte yaptığı eylemler ayrıntılı şekilde incelendiğinden burada yapılan eylemlerden özellikleri açısından farklılaştığı düşünülenler ele alınacaktır. DİSK'in 1 Mayıs ve kampanya şeklindeki diğer eylemlerine bakıldığında dönem dönem bazı eylemlerin diğer sendikal örgütler veya demokratik kitle örgütleri ile birlikte gerçekleştirildiği görülmektedir. Yine bu on yıllık dönem incelendiğinde yapılan eylemler sadece işçi sınıfının talepleri çerçevesinde değil aynı zamanda DİSK'in her zaman hassasiyetini koruduğu toplumsal olaylara tepki şeklinde de gerçekleşmiştir. Bu tip eylemler DİSK'in "toplumcu" yanını da ortaya koymaktadır. Bu nedenle aşağıda ele alınan eylemlerde toplumsal olaylara tepki amacıyla ortaya konulan eylemler de inceleme konusu yapılmıştır.

DİSK'in Tek Başına Yaptığı Öne Çıkan Eylemler

26 Eylül 1992'de DİSK'in yeniden sendikal hayata katıldığı 2. döneminin ilk mitingi yapılır. Kocaeli'nde yapılan mitingin önemi DİSK'in kapatılmadan önceki son mitinginin de Kocaeli'nde yapılmasıdır. Mitingde demokrasi talepleri dile getirilerek "Demokrasi Mitingi" adı verilir. Çevre illerden de çok sayıda katılım olur (DİSK, 1997b). Mitingde hükümetin demokratikleşme vaatleri hatırlatılarak "Herkes Çalışma Hakkı", "Tüm Çalışanlara Grevli Toplu Sözleşme Hakkı", "İř Güvençesi", "Çalışma Yaşamının Demokratikleşmesi" ve "Demokratik Bir Anayasa" talepleri dile getirilmesi amaçlanır (Cumhuriyet, 26 Eylül 1992). Çevre illerden gelenlerin de katılımı ile Eski Sanayi Mevkii'nden Anıtpark'a yaklaşık 1 kilometre yürünür. Kocaeli dışından gelen otobüsler tek tek aranır. Kortej yürüyüş boyunca "Yaşasın DİSK, "Yaşasın İşçilerin Birliği", "İşçi Kıyımına Son" sloganları atar (Şahin, 1992).

15 Ocak 1993'te de DİSK'e bağlı OLEYİS sendikası ikinci dönemin ilk grevine Pen Otel'de başlar (DİSK, 1997b).

16 Mayıs 1993'te yaygınlaşan işten çıkarmalar ve işsizlik nedeniyle Adana'da, "İşten Çıkarmalara ve Taşeronlaşmaya Karşı Yaşasın Sendika, Yaşasın Emek" adıyla bir miting düzenlenir. Miting, DİSK tarafından Adana'da yapılan en büyük işçi mitingi olarak değerlendirilir (DİSK, 1997b).

Aras Kargo Direnişi: DİSK'e bağlı Nakliyat-İř Sendikasının Aras Kargo'da örgütlenmeye başlaması ile işveren tarafından sendikaya üye olanlar işten çıkarılır. Bunun üzerine Ankara Merkez Dağıtım Deposu işçileri direnişe geçer. İşveren tavrında değişiklik göstermeyince, DİSK ve üye sendikaların yöneticileri İstanbul bürosu önünde 1 Eylül'de bir basın açıklaması yaparlar. İstanbul'da da işten çıkarmalar sürünce şirketin Alibeyköy'deki aktarma istasyonunda da işçiler direnişe geçerler. Bakanlık Aras Kargo'da Nakliyat-İř'in sözleşme yetkisine sahip olduğunu açıklar. İşverenin yapılan toplu görüşme çağrılarına cevap vermemesi üzerine greve gidilir. Greve rağmen işverenin kaçak işçi çalıştırması üzerine 27 Ekim 1995'te Mecidiyeköy'deki Aras Kargo önünde basın açıklaması ile şirketi boykot etme çağrısı yapılır. İşveren Ayazaęa'da yeni bir aktarma istasyonu açmaya kalkınca durum tespit edilerek, DİSK Genel Sekreteri Mehmet Altay'ın da nezaretinde işyeri 14 Kasım 1995 Salı günü mühürlenir (DİSK, 1997b).

7 Ekim 1995'te kilitlenen toplu sözleşmeler ve grevler nedeniyle "Azınlığın İktidarına Hayır" başlığı ile pek çok ilde protesto eylemleri gerçekleştirilir (DİSK, 1997b).

22 Aralık 1996'da "Özgürlükçü Demokratik Türkiye" başlığı ile Kocaeli'nde

30 binin üzerinde kişinin katıldığı miting yapılır. 5 değişik ilan, DİSK'in Sesi Özel Sayısı basılarak dağıtılır. Kocaeli Sendikalar Birliği de miting destekler (DİSK, 1997a).

12 Ocak 1998 İnegöl Yürüyüşü: DİSK'e bağlı Gıda-İş Sendikası'na üye oldukları gerekçesi ile Frigo-Pak Fabrikası'nda çalışan 187 işçi işten çıkarılır. İnegöl'deki fabrikada yapılan hukuksuzlukla mücadele ve işçilere destek olmak için işyeri önünde bir basın toplantısı yapılır. Çevre illerden DİSK üyeleri oluşturdukları araç konvoyu ile kente gelirler. Kent merkezde diğer demokratik kitle örgütlerinin katılımı ile oluşturulan yürüyüş kolu kent içinden geçerek Frigo-Pak Fabrikası'nın bulunduğu Organize Sanayi Merkezi'ne ulaşır. 2000 işçinin katıldığı bir basın toplantısı düzenlenir (DİSK, 2000).

21 Ocak 1998 Adapazarı Yürüyüşü: DİSK'e bağlı Birleşik Metal-İş Sendikası'nın Adapazarı'nda kurulu Arma Filtre işyerinde 130 işçi işten çıkarılır. DİSK Yönetim Kurulu, düşük ücretle çalıştırılan, işsizlikle ezilmek istenen üyelerine destek vermek amacıyla Adapazarı'nda bir teşhir etkinliği düzenlenmesine karar verir. 21 Ocak Çarşamba günü Kocaeli'nde toplanan DİSK üyelerinin oluşturduğu araç konvoyu ile Adapazarı'na gelinir. Kitle örgütlerinin de katılımı ile oluşturulan yürüyüş korteji kent içinden geçerek sanayi sitesi içindeki iş yerinin önüne gelir ve basın açıklaması yapar. 23 Ocak günü Arma Filtre işçilerinden oluşan bir heyet Ankara'ya gelerek Çalışma Bakanı Nami Çağan ile görüşür (DİSK, 2000).

5 Mart 1998'de DİSK'in Tekstil Sendikası'na üye oldukları için işten çıkarılan ve Ağustos 1997'den beri işyeri önünde direnişte olan Töstaş İşçileri ile dayanışma için Trakya bölgesinde örgütlü sendikaların katılımı ile "Sendikal Hak ve Özgürlükler Kampanyası" çerçevesinde İstanbul'da oluşturulan araç konvoyu Lalapaşa kent merkezine gelir. Burada yaklaşık 1000 kişilik bir grupla basın açıklaması yapılır (DİSK, 2000).

1 Temmuz 1999'da sosyal güvenlikle ilgili kazanılmış hakları korumaya yönelik başlatılan eylemlerinin ilki Genel Sekreter Murat Tokmak tarafından Topkapı'daki Elka Balata önünde düzenlenen basın toplantısı ile İstanbul'daki çeşitli işyerlerinde başlatılır ve hazırlanan bildiri tüm işyerinde okunur. 2 Temmuz'da görüşleri içeren bir mektup Başbakan Bülent Ecevit'e verilir. 3 Temmuz'da alınacak önlemler kamuoyuna açıklanır. 6 Temmuz'da tüm bölgelerindeki Çalışma Müdürlükleri önünde yapılan basın toplantıları ile uyarı eylemleri başlatılır. 7 Temmuz'da birçok işyerinde bildiriler okunarak sabah ve akşam servislere binilmeden yürüyüşler yapılır. Gebze'de birçok fabrika işçisi bir araya gelerek protesto eylemi gerçekleştirilir. 8 Temmuz'da Merter'deki Genel Merkezden Saraçhane Parkı'na kadar yürüyüş eylemi gerçekleştirilir. Polisin yürüyüşü engelleme çabası

üzerine E-5 Karayolu üzerinde bir süre oturma eylemi gerçekleştirilir. Yürüyüşe KESK yöneticileri de katılır. Saraçhane’de yürüyüşçüleri bekleyen binlerce işçinin de katılımıyla bir basın açıklaması yapılır. 9 Temmuz’da DİSK ve KESK yöneticilerinin de katılımıyla Bostancı’dan Kartal’a kadar yürüyüş yapılır. Kartal Postanesi önünde Genel Başkan basın açıklaması yapar. Gebze’de yapılan basın toplantısı ile yürüyüş sonlandırılır (DİSK, 2000).

Toplumsal Olaylarla İlgili Eylemler

16 Temmuz 1992’de Milliyet Gazetesi tarafından başlatılan “Vergi Borçluları Açıklansın” kampanyası çerçevesinde, DİSK 10 bin 572 imzalı dilekçe toplayarak, Maliye Bakanlığı’na başvurur (DİSK, 1997b).

28 Şubat 1994’de İstanbul’da, şeriat istemiyle eylem yapanlara ve demokrasi dışı yöntemlere karşı Tünel’den Taksim Atatürk Anıtı’na kadar “Darbe Heveslilerine ve Şeriata Karşı Yaşasın Demokrasi” sloganlarıyla bir yürüyüş yapılır (DİSK, 1997b). Mitingin düzenlenmesine sebep Hasan Mezarıcı’nın bir konuşmasının ortaya çıkması ve sonrasında yaşanan gelişmelerdir. Çeşitli dernekler, sendikalar ve kuruluşlar, Atatürk ilke ve devrimlerine yapılan saldırıyı kınar ve yayınladıkları bildirilerde demokratik, laik cumhuriyeti korumakta kararlı olduklarını açıklarlar (Cumhuriyet, 1 Mart 1992). Taksim’de 10 binlerce kişi şeriatçılara karşı bir araya gelir. “Ata’ya Saygı Mitingi”nde DYP, SHP, MHP, DİSK, demokratik kitle örgütleri ve yurttaşlar da yer alırlar. Diğer muhalefet partileri ise mitinge katılmazlar. 7 bin polis mitingde görev yapar katılımcıları tek tek arar. Saat 10.30 ve 11.15’te iki ayrı bomba ihbarı yapılır, ancak asılsız çıkar. Mitinge gelenlere Türk Bayrağı ve Atatürk rozetleri dağıtılır (Tuncer vd., 1 Mart 1992).

28 Mart 1994’te İstanbul Boğazı’nda meydana gelen tanker kazaları ile çevre kirlenmesini protesto etmek amacıyla Poyrazköy’de bir gösteri düzenlenir (DİSK, 1997b).

29 Eylül 1994’te demokratikleşme yönünde daha ciddi çaba gösterilmesi için dile getirilen tepkilerinden, düşüncelerinden dolayı aydınlar, sendikacılar ve gazetecilerin cezalandırılması nedeniyle konuyu kamuoyuna anlatmak ve dikkatleri bu konu üzerine çekmek için İstanbul-Ankara arası bir yürüyüş düzenlenir. Yürüyüşe DİSK, pek çok sendika ve diğer kitle örgütleri katılır (DİSK, 1996).

15 Kasım 1994’te Halkalı Çöplüğü’nün kapatılması için yapılan eyleme DİSK de katılır (DİSK, 1996).

17 Aralık 1994’te DİSK, Türk-İş ve Kamu Çalışanları Sendikaları ile beraber Samsun’da “Demokratik ve Ekonomik Haklarımıza Sahip Çıkma Yürüyüş ve Mi-

tingi" düzenler. Valiliğin kamu çalışanları sendikalarına karşı takındığı tavrı protesto için mitingde beyaz pankartlar taşınır (DİSK, 1997b).

2 Ocak 1995'te DİSK'in de yer aldığı "Yaşanasın İstanbul İçin Çevre Platformu" tarafından Halkalı Çöplüğü'nün kapatılması için ikinci kez eylem düzenlenir. Eylemde İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı Recep Tayyip Erdoğan protesto edilerek çöplüğün yolu kapatılır (DİSK, 1997b).

Gazi Mahallesi Olayları: 12 Mart 1997 Pazar gecesi kimliği belirsiz kişilerin kahvehane ve bir pastaneyi kurşunlamaları sonucu çıkan olaylar Türkiye'nin gündemine oturur. Daha sonra Gazi Mahallesi, Ümraniye, Okmeydanı gibi İstanbul'un çeşitli semtlerinde olaylar çıkar. Polisin de müdahalesi ile toplam 28 kişi ölür. DİSK Yönetim Kurulu ve Rıdvan Budak'ın 13 Mart'ta Gazi Mahallesi'ni ziyareti esnasında polisin açtığı ateşle 8 kişi hayatını kaybeder. DİSK'in çağrısı ile Demokrasi Platformu İstanbul Eşgüdüm Kurulu bir komite kurarak başta cenazelerin kaldırılması ve sorunların çözülmesi için diğer dernek ve ailelerle toplantılar düzenlerler. 15 Mart'ta DİSK'in çağrısı ile bir grup aydın DİSK Genel Merkezi'nde bir araya gelerek "Kardeşlik Çağrısı" yayınlar. 15 Mart'ta Ümraniye'de polisin ateşi ile 4 kişi daha hayatını kaybeder. 20 Mart'ta Demokrasi Platformu tarafından "Genel Yas" ilan edilir. DİSK'e bağlı sendikalar, kamu çalışanları sendikaları, İHD, TMMOB ve diğer demokratik kitle örgütlerinden oluşan kitleler Aksaray'dan konvoy halinde Gazi Mahallesi'ne, ardından da Ümraniye'ye gider. Yaklaşık 2 bin kişilik grup daha sonra da mezarlığı ziyaret eder. DİSK Genel Merkezine "Demokrasi'ye Evet, Katliama Hayır" pankartı asılır. Demokrasi Platformu tarafından hazırlanan ve "katliamı" kınayan DİSK'in Sesi Özel Sayısı yayınlanarak halka dağıtılır (DİSK, 1997a).

25 Şubat 1997'de devlet bağlantılı çete ilişkilerinin ört pas edilmeye çalışılmasına karşı "Sürekli Aydınlık İçin Bir Dakika Karanlık" Kampanyası başlatılır. Eylemin provokasyonlar ve söylentilerle boğulması olasılığına karşı kararlılığın gösterilmesi için DİSK önünde eylem gerçekleştirilerek basın açıklaması yapılır. Saat 21.00'da ışıklar söndürülür. Yüzlerce işçi ellerinde meşalelerle eyleme katılır (DİSK, 1997a).

13 Nisan 1997'de Susurluk kazası ile ortaya çıkan çete ilişkilerine yönelik tepkiler siyasi partiler, konfederasyonlar ve derneklerce yapılan bir yürüyüş ve miting ile protesto edilir.. DİSK'in de aktif olarak desteklediği yürüyüşe 15 bin kişi katılır. "Çetelere Karşı Demokrasi İçin Kızılay'dayız" pankartının ardında yürüyen yürüyüşçüler Hipodrom'dan Kızılay Meydanı'na kadar yürürler. "Halkın Susurluk Raporu" basına dağıtılıp, raporun Meclis başkanlığınca incelenmesi için binlerce imzalı dilekçeler Meclis Başkanlığı'na verilir (DİSK, 1997a).

25 Mayıs 1997’de çetelerin açığa çıkarılması, irtica ve darbe özelemleri karşısında demokratikleşme taleplerinin yükselmesi “Karanlığa Dur Demek İçin” 25 Mayıs’ta Sultanahmet Meydanı’nda 40 bin kişinin katıldığı buluşmaya DİSK de katılır (DİSK, 1997a).

28 Mayıs 1997’de “artan işsizlik, yabancı düşmanlığı, ırkçılık ve faşist örgütlenmelere” dikkat çekmek isteyen ETUC tarafından Amsterdam Zirvesi öncesi 28 Mayıs’ta tüm Avrupa’da bir eylem günü düzenlenir. DİSK üyesi olduğu bu konfederasyonun eylemini İstanbul Bakırköy Özgürlük Meydanı’nda düzenlediği kitlesel bir basın toplantısı ile destekler (DİSK, 1997a).

30 Eylül 1997’de Susurluk kazası ile ortaya çıkan “devlet- ölkücü cinayet şebekeleri-mafya” ilişkilerinin açığa çıkarılması için başlatılan “1 Dakika Karanlık Eylemi” desteklenir. Saat 21.00’da Genel Merkez önünde eylem büyük bir katılımı ile gerçekleştirilir (DİSK, 2000).

2 Kasım 1997’de Susurluk’ta başta DİSK, demokratik kitle örgütleri ve siyasal partiler olmak üzere geniş bir katılımı ile miting yapılır. 3 Kasım günü ise, Susurluk Meydanı’nda “1 Dakika Karanlık Eylemi” gerçekleştirilir (DİSK, 2000).

Diğer Demokratik Kitle Örgütleriyle Birlikte Yapılan veya Destek Verilen Eylemler

9 Nisan 1994’te Zonguldak Demokrasi Platformu tarafından düzenlenen “Ocakların Kapatılmasına ve Özelleştirmelere Hayır” mitingine DİSK de kalabalık bir kortejle katılır (DİSK, 1997b). Mitingi DİSK, Hak-İş ve Türk-İş ile diğer demokratik kitle örgütleri destekler. Zonguldak’lının siyasilere kızgın olduğu DYP-SHP koalisyonunun uyarıları ciddiye almaması durumunda 200 bin kişi ile “Ankara’ya gitmekte” kararlı oldukları belirtilir. Mitingin sebebi, hükümetin ekonomik istikrar paketi içinde yer alan kapatılacak KİT’ler arasına Zonguldak Türkiye ve Taş Kömürü Kurumu’nu almasıdır (Teztel, 9 Nisan 1994). 9 Nisan Cumartesi günü miting için erken saatlerden itibaren Zonguldaklı “yollara dökülür”. Sabah çok erken açılan dükkanlar, acil ihtiyaçların karşılanmasından sonra öğlene doğru kapatılır. Kentte adeta hayat durur. Ankara, İstanbul, İzmir, çevre ilçe ve illerden gelen otobüsler kent içinde “Zonguldak Yalnız Değilsin” sloganları ile tur atarlar. Maden ocağında 08-16 vardiyasında çalışanların çıkışı erken saatlere alınır. Ocaktan çıkanlar da tulumları, baretleri ve kazmaları ile mitinge katılırlar. Kozlu ve Üzülmüş halkı da. 2,5 kilometrelik yol 2 saatte yürüyerek mitinge katılır. Katılımın fazla olması sebebiyle Bartın ve Bolu’dan ilave polis gücü gelir. İstasyon Meydanı’nda buluşan 10 binlerce insan saat 14’de Madenci Anıtı’nın bulunduğu alana doğru yürüyüşe geçer. Bu sırada “Vur vur İnlesin, İktidar Dinlesin”, “Hükü-

met İstifa", "Tansu Amerika'ya" sloganları atılır. Zonguldak ve Karabük'ü kapatmaya hükümetin gücünün yetmeyeceği vurgulanarak Başbakan Tansu Çiller sloganlarla protesto edilir (Teztel ve Gürsoy, 10 Nisan 1994).

5 Nisan 1994 Kararları'ndan sonra 24 Nisan'da Ankara'da DİSK, diğer 2 konfederasyon ve meslek örgütleri ile birlikte miting gerçekleştirir (Çetık ve Akkaya, 1999).

20 Temmuz 1994 tarihinde Türk-İş'in aldığı grev kararına DİSK de katılır. Bu greve aynı zamanda Hak-İş, Kamu Çalışanları Platformu, meslek odaları ile derneklerin dahil olduğu 19 örgüt tarafından oluşturulan Demokrasi Platformu destek verir (Tokol, 1994). Platformun en önemli amaçlarından birisi özelleştirmeye karşı direnmektir (Çetık ve Akkaya, 1999). Ancak Türk-İş'in enflasyon zammı alacaklarının bonolar halinde ödenmesi konusunda hükümetle anlaşması konfederasyonlar arasındaki işbirliğinin de bozulmasına neden olur (TÜBA, 19 Eylül 1994; Akt. Tokol, 1994).

8 Kasım 1994'te TMMOB'un düzenlediği ve üyelerinin yaşam koşullarını iyileştirilmesi için isteklerin bulunduğu mektubun Meclis Başkanlığı'na verilmesi için yapılan yürüyüşe DİSK de destek verir (DİSK, 1996).

23 Kasım 1994'te Zonguldak Kömür ocaklarının kapatılmasının gündeme gelmesi ile Zonguldak Meclisi ve Demokrasi Platformu'nun 23 Kasım'da düzenlediği mitinge DİSK de katılır (DİSK, 1996) .

26 Kasım 1994'te Türk-İş tarafından yapılan çağrı ile hükümetin Meclis'e sunduğu 1995 Bütçe Tasarısına tepki göstermek için Ankara'da düzenlenen mitinge Demokrasi Platformu da yönetim düzeyinde destek verir. Mitinge DİSK de yönetici ve Ankara temsilciliği düzeyinde katılır. Anıtkabir'den Meclis'e kadar yoğun kar yağışı altında yürünür (DİSK, 1996) .

10-11 Aralık 1994'te kamu çalışanlarının grevli toplu sözleşmeli sendika talepleri ve ekonomik-demokratik haklar için yapılan yürüyüş ve mitinglere DİSK de destek verir. 10 Aralık'ta Antalya'da yapılan yürüyüşe Akdeniz Bölge Temsilciliği Komisyonu, 11 Aralık'ta Adana'da yapılan yürüyüşe ise Çukurova Bölge Temsilciliği katılır (DİSK, 1996). "Güdümlü Sendikaya Hayır Mitingi" adı verilen mitinge yaklaşık 6 bin kişi katılır (Cumhuriyet, 12 Aralık 1994).

20 Aralık 1994'te KÇSP'nin aldığı kararla yapılan iş bırakma eylemi, çeşitli kentlerde düzenlenen yürüyüş ve mitinglerle desteklenir. Bu eylemlere DİSK de geniş katılımında bulunur (DİSK, 1997b). 600 bin kamu çalışanın grevli toplu sözleşmeli sendika hakkı, ücret artışı konusunda koalisyon hükümetinin çözüm üretmesi mitingin ana sebebidir. 18 demokratik kitle örgütünden oluşan Demokrasi

Platformu da eylemi destekler (Cumhuriyet, 20 Aralık 1994). Eylem genel grev gibi geçer, soğuşa, kara ve çamura karşın ülkede 100 binlerce kişi eylem yapar ve yer yer polisin engellemeleriyle karşılaşrlar. Ankara'da 15 öğrenci, Adana'da da 10 kişi gözaltına alınır (Cumhuriyet, 21 Aralık 1994).

30 Nisan 1995'te Türk-İş'in düzenlediği emeklilik yaşının yükseltilmesini protesto mitingine DİSK destek verir (DİSK, 1997a).

15-18 Haziran 1995'te Anayasa görüşmeleri sırasında kamu çalışanlarının grevli toplu sözleşmeli sendika hakkına sınırlama getirilmesine tepki olarak kamu çalışanları Kızılay Güven Park'ta oturma eylemi düzenlerler. 17-18 Haziran Cumartesi-Pazar günleri 10 binlerin katılımı ile eylem Kızılay'da devam eder. 17 Haziran'da Hipodrom'dan Kızılay Meydanı'na kadar yürünür. Bu eylemlere DİSK de destek verir (DİSK, 1997a).

5 Ağustos 1995'te Türk-İş tarafından 5 Ağustos Cumartesi günü Ankara'da düzenlenen "Emeğe Saygı Yürüyüş ve Mitingi"ni Demokrasi Platformu destekler. 1000'in üstünde DİSK'li de kortejde yerini alır (DİSK, 1997a).

15 Ağustos 1995'te Kocaeli Sendikalar Birliği tarafından Derince'de düzenlenen "Dayanışma Mitingi" ne destek olunur (DİSK, 1997a).

2 Eylül 1995'te Dünya Barış Günü nedeniyle düzenlenen etkinlikte, aralarında DİSK'in de bulunduğu demokratik kitle örgütlerinin katılımı ile 2 Eylül'de bir barış zinciri ve arkasından basın açıklaması yapılır (DİSK, 1997a).

25 Eylül 1995'te Türk-İş, Hak-İş ve DİSK'e üye sendikaların katılımı ile kamu işyerlerinde en geniş katımlı grev başlatılır (DİSK, 1997a).

7 Mart 1996'da DİSK ve KESK "Anayasa ile güvence altına alınmış sendikal haklarını kullanabilmek amacıyla" ortak eylemlerle hükümet politikaları karşısında ortak mücadele yapacaklarını açıklar, Sirkeci Postanesi önünde toplanan 1000 kadar kamu çalışanı da eylem yapar (Cumhuriyet, 8 Mart 1996).

14 Nisan 1996'da KESK'le ortak eylem planı gereği Adana'da yaklaşık 30 bin kişinin katıldığı "İşsizliğe, Pahalılığa, Baskılara ve Mezarda Emekliliğe Hayır" mitingi yapılır. Mitingde DİSK ve KESK Genel Başkanları birer konuşma yaparlar (DİSK, 1997b). 14 Nisan'da Ankara Tandoğan Meydanı'nda da 60 demokratik kitle örgütünün oluşturduğu Ankara Demokrasi Platformunun desteklediği bir miting yapılır. Platform üzerinde "Mezarda Emekliliğe Hayır/ Deli Dana Eti Nasip Olmadı" yazılı tabut yakılıp tencerede taş kaynatılarak ANAYOL Hükümeti protesto edilir. Eyleme 10 bini aşkın emekçi katılır (Cumhuriyet, 15 Nisan 1996).

15 Haziran 1996'da Habitat Formu sebebiyle engellenmek istenen Cumartesi Eylemine destek verilerek Galatasaray'da DİSK Genel Başkanı Rıdvan Budak

tarafından basın açıklaması yapılır. Ancak birçok kişi polisçe gözaltına alınır (DİSK, 1997b).

19-20 Ekim 1996'da KESK tarafından düzenlenen "Ekonomik ve Demokratik Haklar Mitingleri" desteklenir. Bursa ve Samsun'daki mitingler beraber düzenlenir (DİSK, 1997b).

6 Kasım 1996'da çeşitli demokratik kitle örgütü temsilcileri, aydınlar, öğretim üyelerinin girişimleri ile başlatılan "Barış İçin 1 Milyon İmza" adlı kampanya için bir açıklama yapılarak imza kampanyasına başlanır. Toplanan 1 milyonu aşkın imza TBMM Başkanlığı'na verilir (DİSK, 1997a).

7 Aralık 1996'da çeşitli kitle örgütleri tarafından düzenlenen ve "kirlenen siyasal ilişkileri, devlet içindeki çeteleşmeleri" protesto eden Bursa ve İzmir mitingleri DİSK tarafından da desteklenir (DİSK, 1997a).

14 Aralık 1996'da KESK tarafından Ankara'da düzenlenen yürüyüş ve mitinge DİSK Ankara Bölge Temsilciliği olarak katılır. Kamu çalışanlarının alana girmesinden sonra diğer kitle örgütleri polisin saldırısına uğrar. DİSK kortejinin tavır ile provokasyonlar önlenir ve diğer grupların da alana girmesi sağlanır (DİSK, 1997a).

5 Ocak 1997'de Türk-İş'in 5 Ocak'ta Ankara'da düzenlediği yürüyüş ve miting desteklenir (DİSK, 1997a).

8 Ocak 1997'de Refahiyol iktidarının limanları özelleştirme girişimine karşı Türk-İş'e bağlı Liman-İş Sendikası tarafından İstanbul Haydarpaşa Limanında düzenlenen protesto eylemine DİSK de destek verir (DİSK, 1997a).

24 Ocak 1998'de KESK'in Ankara'da noktalanacak eylemler zinciri DİSK tarafından da etkin olarak desteklenir (DİSK, 2000)..

31 Ekim 1998'de SEKA işletmesinin hükümet tarafından gece yarısı kararnamesi ile kapatılması üzerine İzmit fabrikasında direnişe geçen işçilere destek vermek amacıyla 4 Konfederasyonun katılımı ile Kocaeli'nde "SEKA Kapatılmaz Mitingi" yapılır (DİSK, 2000).

13 Şubat 1999'da KESK tarafından "Ekonomik ve Demokratik Haklar Mitingi"ne DİSK Ankara Temsilciliği bünyesinde katılır (DİSK, 2000).

15 Temmuz 1999: 14 Temmuz 1999 günü Emek Platformu⁹ kurulur. İlk ey-

9 Türk-İş, DİSK, Hak-İş, KESK, T. Kamu-Sen, Memur-Sen, T. İşçi Emeklileri Derneği, Tüm Bağ-Kur Emeklileri Cemiyeti, Tüm İşçi Emeklileri Derneği, Tüm Bağ-Kur Emeklileri Derneği, TMMOB, Türk Dış Hekimleri Birliği, Türk Eczacıları Birliği, Türk Tabipler Birliği, Türk Veteriner Hekimleri Birliği, TÜRMOB genel başkan ve yöneticileri tarafından kurulur.

lem 15 Temmuz'da tüm illerde DSP, MHP ve ANAP il merkezlerine siyah çelenkler konularak gerçekleştirilir. İstiklal caddesindeki eyleme binlerce işçi, memur ve emekli katılır. 16 Temmuz'da miting çağrısı yapılır. Ortak kararı ile 17 Temmuz'da İstanbul, Kocaeli, İzmir ve Samsun'da; 18 Temmuz'da Adana'da "Mezarda Emekliliğe Hayır" mitingleri düzenlenir. 19 Temmuz'da yine iktidar ortakları DSP, MHP ve ANAP genel merkezlerine siyah çelenkler konur. Ankara'daki eyleme binlerce emekçi katılır. 21 Temmuz'da ÇSGB'nın önünde protesto ve oturma eylemi gerçekleştirilir (DİSK, 2000).

24 Temmuz 1999'da Emek Platformu tarafından Kızılay Meydanı'nda Cumhuriyet tarihinin en büyük mitingi gerçekleştirilir. Yaklaşık 500 bin kişi mitinge katılır (DİSK, 2000). Platformun bu ilk büyük eylemi Kızılay Meydanı'nda emeklilik yaşının yükseltmeyi hedefleyen Sosyal Güvenlik Yasası'na karşı yapılmıştır (Aydoğanoglu, 2011: 95-96).

4 Ağustos 1999'da Emek Platformu tarafından sosyal güvenlik yasa tasarısı konusunda hükümeti uyarmak için Ankara Güven Park'ta, İstanbul Kadıköy İşkele Meydanı'nda ve Bakırköy Özgürlük Meydanı'nda kitlesel oturma eylemleri yapılır (DİSK, 2000).

13 Ağustos 1999'da Emek Platformu ve DİSK Başkanlar Kurulu "demokrasiyi ve katılımı hiçe sayan" hükümeti protesto için ülkenin her yerinde genel bir eylem gerçekleştirir. DİSK Yönetim Kurulu "emekçiler direnme hakkını kullanmakta kararlıdır" başlıklı bir bildiri yayınlar (DİSK, 2000).

21 Kasım 1999'da KESK tarafından İstanbul'da düzenlenen "Sefaletle Teslim Olmayacağız Mitingi"ne DİSK de kitlesel olarak katılır (DİSK, 2000).

1 Nisan 2000'de Kocaeli Sendikalar Birliği tarafından düzenlenen "Sosyal Devlete Sahip Çık!" mitingine, DİSK Kocaeli Temsilciliği düzeyinde katılır (DİSK, 2000). Mitinge çalışanların ve meclis dışındaki partilerin katılımı yoğundur. 1000 polis görev alır. Polis miting sırasında herkesi arayarak, helikopterle de mitingi takip eder. Mitinge katılmak isteyen 125 ÖDP'li kent merkezi, Gebze ve Değirmendere girişinde gözaltına alınır. "Halkevleri" grubundan bazılarının üzerlerini aratmak istememesi üzerine polis gruba karşı sprey kullanır (Cumhuriyet, 2 Nisan 2000).

24 Mayıs 2000'de İstanbul Büyükşehir ve ilçe belediyelerinde çalışan 30 bin işçinin toplu iş görüşmelerinin uyuşmazlıkla sonuçlanmasını protesto için bir günlük iş bırakacağı, Türk-İş ve DİSK'e bağlı Genel-İş Sendikalarının ortak kararları ve diğer sendikaların desteği ile saat 10.30'da Vatan Caddesindeki Akgün Otelinin önünden Saraçhane'deki Belediye Sarayı'na yürüneceği bildirilir (Cumhuriyet,

24 Mayıs 2000). Yapılan yürüyüşte “İşçiler Köle Değildir”, “Çalışmak Görevimiz, Ücret Almak Hakkımız” ve “Angarya Anayasal Suçtur” yazılı pankart ve dövizler taşınarak belediye önünde konuşmalar yapılır (Cumhuriyet, 25 Mayıs 2000).

9 Kasım 2001’de DİSK ve KESK, yoksulluğun, işsizliğin toplumda yarattığı tahribatı protesto etmek ve barış taleplerini iletmek için Türkiye’nin 5 bölgesinden Ankara’ya yürüme kararı alırlar. Yapılan bir basın açıklaması ile eylem planı açıklanır. Yürüyüşe TMMOB, TTB, Türk Dış Hekimleri Birliği gibi meslek odaları da destek vereceklerini açıklarlar (Cumhuriyet, 19 Ekim 2001).

6 Ekim 2001’de DİSK ve KESK’in beraber düzenledikleri “İşsizliğe, Yoksulluğa ve Savaşa Karşı Ankara Yürüyüşü” çerçevesinde Edirne’den hareket eden grup İstanbul Sefaköy’de DİSK ve KESK Genel Başkanlarının katılımı ile yürüyüş yaparlar. Yürüyüş Saraçhane Parkı’na kadar yoğun güvenlik önlemleri altında yapılır (Cumhuriyet, 7 Kasım 2001).

SONUÇ VE GENEL DEĞERLENDİRME

DİSK, Türk çalışma hayatında önemli etkileri olan bir işçi konfederasyonudur. Türk-İş’ten ayrılan sendikaların öncülüğünde kurulan DİSK zamanla sendikal anlayışındaki farklılığını hem temel belgelerinde hem felsefesinde hem de eylemlerinde ortaya koymuştur. Sınıf mücadelesine önem veren DİSK bu çizgisi nedeniyle pek kesimin de hedefinde olmuştur. 12 Mart ve 12 Eylül askeri müdahaleleri de tam da bu nedenle DİSK’in sendikal hayatını oldukça derinden etkilemiştir.

1980 askeri darbesinden önce oldukça kapsamlı çalışmalar yapıp, etkin bir toplumsal muhalefet oluşturan ve üye sayısını arttıran DİSK’in faaliyetleri darbe sonrası durdurularak pek çok sendikacısı da tutuklanmıştır. DİSK’in sendikal hayatının engellenmesi yaklaşık 11 yıl sürmüş ancak 1991 mahkeme kararı ile sendikal hayata yeniden dahil olmuştur. Bu dönem DİSK’in ikinci dönemi olarak da görülebilir. Bu çalışma da DİSK’in yeniden faaliyetlerine başladığı ikinci dönemin ilk on yılını sendikal eylemler açısından incelemektedir.

İkinci dönemin en önemli farklılıklarından biri diğer sendikal örgütlerle birlikte pek çok eylemin düzenlenmesi ve mücadelenin sınıfın tüm kesimlerine yayılma çabasıdır. Diğer bir özellik ise mücadelenin sadece işçi sınıfının talepleri ve gereksinimleri doğrultusunda değil toplumun diğer ezilen ve yoksul kesimleri için de yapılmasıdır. Yine önemli özellik de DİSK’in ilk döneminde olduğu gibi toplumsal sorunlara da ilgisiz olmaması yurttaş hakları açısından da önemli bir demokratik baskı örgütü tavrı sergilemesidir.

Bu çalışmada göze çarpan noktalardan biri, DİSK’in açılmasına izin verildikten sonra gerçekleştirdiği ilk eylemlerinde hala 12 Eylül zihniyetinin ve baskısının

önemli etkilerinin bulunmasıdır. 1992 yılından itibaren yapılan eylemler incelendiğinde, DİSK'in ilk eylemlerinin sayısının az olduğu görülür. Bunda iki sebebin rol oynadığı söylenebilir. Bunlardan ilki, yeniden faaliyetlerine başladığı dönemde özellikle üye sayısı açısından eski güçlü durumunun olmamasıdır. Gerçekten de, DİSK 1980 öncesinde, gerek üye sayısı gerekse de toplumdaki yeri açısından güçlü bir örgüttür. 1980 sonrasında ise, bu gücünü yitirmiştir. İkinci sebep ise, DİSK'e karşı hala bir önyargının olmasıdır. DİSK "tehlikeli" görülmektedir. Bunun izlerini 1992'den sonra yapılan 1 Mayıs kutlamalarında görebiliriz. İstanbul Valiliği, başka bir konfederasyona miting için yer gösterirken DİSK'e bu kolaylığı sağlamamış, izin alınabilmesi ancak zamanın Başbakanının devreye girmesi ile mümkün olmuştur. 1992'den sonra yapılan -ki bu yapılan kutlamalar sadece DİSK'in ikinci döneminde yaptığı ilk kutlamalar değildir, aynı zamanda 1980 darbesi sonrası kutlanan ilk 1 Mayıslardır da. 1 Mayıs kutlamalarında konfederasyonlarca ortak düzenleme eğilimi bulunmaktadır. İlk kutlamalarda katılım düşüken sonraki yıllarda hem örgütsel düzeyde hem de katılımcı sayısı anlamında katılım artmıştır. Ancak, gerçekleştirilen kutlamalarda bir gerçeğin göz ardı edilmemesi gerekir. Bu gerçek, her yıl kutlamalara katılanların sayısının artmış ve salon toplantılarından mitinglere geçilmiş olsa da, emniyet güçlerinin ve toplumun belirli bir kesiminin kafasındaki ön yargıların giderilmesinin çok kolay olmayacağı ve olmadığıdır. Yapılan kutlamalarda bazen polis, bazen de "militan" gruplar, eylemcilere saldırmış 1980 sonrası da kanlı 1 Mayıslar yaşanmıştır.

DİSK'in diğer eylemleri de değerlendirildiğinde, 1993 yılından sonra eylemlerin sayısının arttığını ve çeşitlendiğini görmekteyiz. DİSK, bazı konulara ilgiyi yüksek düzeyde tutabilmek, kamuoyu oluşturabilmek için kampanya şeklinde yürüttüğü eylemlerine ağırlık vermiş, bu kampanyalarda pek çok eylem çeşidi birlikte kullanılmıştır. Ancak en sık kullanılan eylem çeşitleri; yürüyüş, afişleme, bildiri dağıtma, kitlesel basın açıklaması ve mitingler olmuştur. Bu on yıllık dönemde DİSK'in pasif eylem çeşitlerini de kullanmışsa da çoğunlukla aktif eylem çeşitlerinin tercih edildiği görülmektedir. DİSK'in diğer eylem türlerinden ise ağırlığı yine yürüyüşler ve kitlesel basın açıklamaları almıştır. Bu dönemde ayrıca servislere binmeden yürüme, oturma eylemi, direniş, iş yavaşlatma, fazla mesaiye kalma, imza toplama, toplu dilekçe verme gibi eylem çeşitleri de kullanılmıştır.

DİSK, özellikle örgütlü olduğu işçi gruplarının sorunları konusundaki eylemlerini genellikle tek başına; diğer eylemlerini ise dönemin konjonktürüne göre diğer demokratik kitle örgütleri ile beraber gerçekleştirmiştir. Bu dönemde özellikle sendikal örgütlerin ağırlıklı olduğu, çeşitli demokratik kitle örgütlerinin bir araya gelmesi ile oluşturulan Demokrasi Platformu ve Emek Platformu'nda, çevre ile ilgi-

li platformda DİSK'in de yer aldığı görülmektedir. Bu grupların düzenledikleri eylemlerde DİSK aktif olarak yer almış hatta bazı eylemlerin planlayıcısı ve öncüsü olmuştur. Diğer demokratik kitle örgütleri ile ilişkiler konusunda DİSK'in özellikle bazı konularda KESK ile beraber hareket ettiği ve bu iki örgütün eylemlerinde birbirlerine destek oldukları görülmektedir. Bunda iki sendikal örgütün de yakın bir sendikal anlayış çizgisinde bulunması ileri sürülebilir.

Çalışmanın sonunda yer alan tabloda yapılan eylemlerle ilgili genel bir durum saptaması yapılmaya çalışılmıştır. Ancak bu saptamaya 1 Mayıs eylemleri dahil edilmemiştir. İşyerinde bildiri okuma eylemleri tüm işyerlerinde gerçekleştirilmiştir. DİSK'in kendi başına yaptığı eylemler, buna diğer demokratik kitle örgütlerinin destek olup olmadığı ve DİSK tarafından başka örgütlerin düzenlediği eylemlere destek olunup olunmadığı da verilmiştir. Tablodan da anlaşıldığı gibi DİSK ikinci döneminde de sendikal eylemler açısından oldukça yoğun bir dönem yaşamış, bu eylemlerde sık sık diğer demokratik kitle örgütleri ile işbirliği yapmıştır. Toplumsal olaylara hassasiyetin ve sınıf temelli mücadelenin devam ettiği bu dönemde de DİSK toplumsal anlayışla eylemlerini gerçekleştirmiştir.

Tablo 1: DİSK'in 1992-2002 Döneminde Gerçekleştirdiği Eylemler (1 Mayıs'lar Hariç)

Eylemin Adı	DİSK'in Tek Başına Düzenlediği Eylem Sayısı	Ortak Düzenlenen Eylem Sayısı	DİSK Tarafından Destek Olunan Eylem Sayısı	Polis Müdahalesi Olan Eylem Sayısı
Kitlesele Basın Açıklaması	48	4	1	7
Bildiri Dağıtım ve Okuma	10		1	2
Yürüyüş ve Konvoy Oluşturma	23	11	6	2
Miting	32	22	12	4
Gösteri	9	3		2
Siyah Çelenk Koyma	6	4		
Oturma Eylemi	3	2		
Dilekçe-İmza-Mektup Verme	5	4		
İş Bırakma	3	2		2
Grev(Menfaat)	6	2		
Direnış	3			1

KAYNAKÇA

- Akalın, İlhan (1995) DİSK Kısa Tarih (1960-1980), Ankara: Öteki Yayınevi.
- Arınır, Turgan/ Öztürk, Sırrı. (1976), İşçi Sınıfı-Sendikalar ve 15-16 Haziran, Olaylar-Nedenleri-Davalar-Belgeler-Anılar-Yorumlar, İstanbul: Sorun Yayınları
- Aydoğanoglu, Erkan (2011) Dünyada ve Türkiye’de Sendika-Siyaset İlişkisi, Ankara: Kültür Sanat-Sen
- Beşeli, Mehmet (2002) “1960-1980 Döneminde Sendikacılık Hareketleri İçinde Demokrasi Kavramının Gelişimi”, Işıklı Alpaslan (der.), Türkiye’de Sendikacılık Hareketleri İçinde Demokrasi Kavramının Gelişimi içinde, Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Çelik, Aziz (2012), “ABD Diplomatik Yazışmalarında Türkiye Sendikal Hareketi (1973-1976)”, Çalışma ve Toplum, 2: 49-71.
- Çetnik, Mete/ Akkaya, Yüksel (1999) Türkiye’de Endüstri İlişkileri, İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı.
- DİSK (1968), “DİSK Kuruluş Bildirgesi&Kuruluş Tüzüğü ve Belgeler”, eski.disk.org.tr, Erişim Tarihi 05/01/2014
- DİSK (1996) Olağanüstü Genel Kurul Çalışma Raporu, İstanbul: DİSK.
- DİSK (1997a) 10. Genel Kurul Çalışma Raporu, İstanbul: DİSK.
- DİSK (1997b) Olaylar ve Tanıklarıyla DİSK Tarihi, İstanbul: DİSK.
- DİSK (2000) 11. Genel Kurul Çalışma Raporu, İstanbul: DİSK.
- Gülmez, Mesut (2001) “Ayrıcalıklarla Dolu Kamu Görevlileri Yasası”, Amme İdaresi Dergisi, 34(3): 3-21.
- Güzel, Şehmus (1996) Türkiye’de İşçi Hareketi 1908-1984, İstanbul: Kaynak Yayınları.
- Işıklı, Alpaslan (der.) (2002) Türkiye’de Sendikacılık Hareketleri İçinde Demokrasi Kavramının Gelişimi, Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Işıklı, Alpaslan (2003a) İş Hukuku, Ankara: İmaj Kitabevi.
- Işıklı, Alpaslan (2003b) Gerçek Örgütlenme: Sendikacılık, Ankara: İmge Kitabevi.
- İlhan, Gülhan (1995) “İşçiyeye Zor Vekile Kolay”, Cumhuriyet, 25 Nisan.
- Keskinoğlu, İrvem (1998a) “Grev”, Türkiye Sendikacılık Ansiklopedisi, C:1, S.489
- Keskinoğlu, İrvem (1998b) “1 Mayıs’lar”, Türkiye Sendikacılık Ansiklopedisi, C:1, S.179
- Koç, Yıldırım (1989) Günümüzde İşçi Sınıfı ve Sendikalar, İstanbul: Metis Yayınları.
- Koray, Meryem (2000) Sosyal Politika, Bursa: Ezgi Kitabevi
- Küpeli, Bülent, Ürtiş, Metin (1996) Türk İş Hukukunda Grev, Ankara: TÜRK-İŞ.
- Mahiroğulları, Adnan (2005) Cumhuriyetten Günümüze Türkiye’de İşçi Sendikacılığı, İstanbul: Kitabevi
- Makal, Ahmet (1987) Grev: Kuramlar ve Uluslararası Farklılıklar, Ankara: V Yayınları
- Makal, Ahmet (2004) Türkiye’de 1946-1960 Dönemindeki Grev Tartışmaları ile Grevler Üzerine Bir Çözümleme Denemesi, Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Gelişme ve Toplum Araştırmaları Merkezi
- Pekin, Faruk (1987) “DİSK’in 20 Yılı”, 11. Tez Kitap Dizisi, İstanbul: Uluslararası Yayıncılık
- Soner, Şükran (2001) “Şeffiz, Çoksesli Büyük Orkestra”, Cumhuriyet, 2 Mayıs.

- Şahin, Deniz (1992) "DİSK 12 Yıl Aradan Sonra Meydanda", Cumhuriyet, 27 Eylül.
- Talas, Cahit (1983) Sosyal Ekonomi, Ankara: Sevinç Matbaası
- Tezsel, Deniz (1993) Cumhuriyet, 2 Mayıs.
- Tezsel, Deniz (1994) "Zonguldak Ocağına Sahip Çıktı", Cumhuriyet, 9 Nisan.
- Tezsel, Deniz/ Gürsoy, Güneş (1994) "Madencilerden Hükümete Gözdağı", Cumhuriyet, 10 Nisan.
- Tokol, Aysen (2005) Türk Endüstri İlişkileri Sistemi, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Tokol, Aysen (1994) Türkiye'de Sendikal Hareket, Bursa: Ezgi Kitabevi.
- Tuncay, Can (2010) Toplu İş Hukuku, İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım.
- Tuncer, Hatice/ Günyüz, Uğur (1992) "Atatürkçüyüz, Cumhuriyetçiyiz", Cumhuriyet, 1 Mart.
- TÜBA (1994) İş İşi Çalışma Bülteni, 19 Eylül, (985).
- Türkiye Sendikacılık Ansiklopedisi (1998), "DİSK", İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı.
- Türkiye Sendikacılık Ansiklopedisi (1998), "Eylem Biçimleri", İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı.
- Ulukan, Umut/ Müftüoğlu, Özgür (2004), "DİSK Yeniden Umut Olabilir mi?", www.isci-mucadelesi.net, Erişim Tarihi: 05/01/2014.
- Uygur, Çetin (1993) Dinazorların Krizi Değişim ve Sendikalar, İstanbul: Alan Yayıncılık.
- Yazıcı, Erdinç (2010) Osmanlı'dan Günümüze Türk İşçi Hareketi, Ankara: Binyıl Yayınevi.
- Yıldırım, Ayşe/ Şahin, Deniz (1993) "1 Mayıs'ta Halay ve Dayak", Cumhuriyet, 2 Mayıs.
- "Kitle Örgütleri Cumhuriyete Sahip Çıkıyor" (1992) Cumhuriyet, 1 Mart.
- "Bir Mayıs'ta Yevmiye Kavgası" (1992) Cumhuriyet, 1 Mayıs.
- "Gözaltında 1 Mayıs" (1992) Cumhuriyet, 2 Mayıs.
- "12 Yıl Aradan Sonra İlk DİSK Mitingi" (1992) Cumhuriyet, 26 Eylül.
- "DİSK'in Sloganlarına Yasak" (1993) Cumhuriyet, 1 Mayıs.
- "1 Mayıs'a Taksim Yasağı Sürüyor" (1994) Cumhuriyet, 1 Mayıs.
- "İşsizliğe, Pahalılığa, İstikrarsızlığa Hayır" (1994) Cumhuriyet, 2 Mayıs.
- "Güdümlü Sendikaya Hayır" (1994) Cumhuriyet, 12 Aralık.
- "Hükümete Gözdağı" (1994) Cumhuriyet, 20 Aralık.
- "Genel Grev Gibi..." (1994) Cumhuriyet, 21 Aralık.
- "Milyonlar Ayağa Kalkar" (1995) Cumhuriyet, 27 Nisan.
- "Memurlar Yeni Hükümeti Uyardı" (1996) Cumhuriyet, 8 Mart.
- "Memurun Genel Eylem Provası" (1996) Cumhuriyet, 15 Nisan.
- "Sosyal Devlete Sahip Çık" (2000) Cumhuriyet, 2 Nisan.
- "Küresel Direniş" (2000) Cumhuriyet, 2 Mayıs.
- "30 Bin Belediye İşçisi Bugün İşi Bırakıyor" (2000) Cumhuriyet, 24 Mayıs.
- "İşçinin Emekçinin Bayramı" (2001) Cumhuriyet, 2 Mayıs.
- "DİSK ve KESK Ankara'ya Yürüyor" (2001) Cumhuriyet, 19 Ekim.
- "DİSK ve KESK Ankara'ya Hızla İlerliyor" (2001) Cumhuriyet, 7 Kasım.